

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər

**Pensiya artımları
bu tarixdən
ödəniləcək**

yazısı səh.2-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Həftəlik qəzet 4-10 fevral 2026-cı il Çərşənbə axşamı № 5 (8854) Qiyməti 1 manat

Ölkə

Naxçıvan muxtariyyəti Qars müqaviləsindən kənarda

Bu, muxtar respublikanın beynəlxalq hüquqi mübahisə predmetinə çevilməsi ehtimalını minimuma endirən strateji qərar kimi qiymətləndirilir

yazısı səh.3-də

İran üçün "Yugoslaviya variantı" - Bakıya təhlükə

yazısı səh.6-da

MDB-də "bayraq tökümlü" - Rusiyanın əks həmləsi

yazısı səh.9-da

Süni intellekti "həbsxanaya salmaq" zamanı

yazısı səh.15-də

Kredit götürmək adətcarlığı

yazısı səh.13-də

Gənclərin ölkədən köçü: təbii proses, yoxsa?

yazısı səh.12-də

Aşımıza "soyuq su tökənlər"

yazısı səh.13-də

Mediada müharibə "azarkeşliyi"

yazısı səh.11-də

Bakı və London müdafiə sahəsində bir cəbhədə

yazısı səh.9-da

Cənubi Qafqazda silahlanma yarış

yazısı səh.8-də

"Kəssə hər kim tökülən qan izini..." - mühüm missiya

yazısı səh.6-da

QAÇ, PAŞINYAN, QAÇ...

Erməni baş nazir "müharibə olmayacaq" bəyanatı ilə çıxış etsə də, sülh ritorikası ilə real addımları arasında ciddi ziddiyyət qalmaqdadır; o, Vaşinqtondakı sülh gündəminə qarşı gedir

yazısı səh.5-də

Hökumət dilemması: Bakıda rayon kuratoru, yoxsa icra başçısı?

Ekspertə görə, bu idarəçilik sistemi ləğv edilməli və əvəzində yerlərdə seçkili idarəçilik tətbiq edilməlidir

yazısı səh.4-də

Qurban xoca - zaqatalalı balasının uğurunun sirri...

yazısı səh.10-da

Qüdrət Həsənzadə: "Azərbaycan 15 regiona bölünməlidir"

yazısı səh.7-də

Epşteyn Bakı haqda nələr yazıb?

yazısı səh.11-də

Prezidentlər hərbiçilərin birgə təlimini izlədilər

Fevralın 3-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin (BƏƏ) Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyan iki ölkənin silahlı qüvvələrinin hərbi qulluqçularının iş-tirəki ilə Əbu-Dabidə keçirilən "Sülh Qalxanı-2026" birgə əməliyyat-taktiki təlimini izləyiblər.

Yaşayış məntəqəsi, dağlıq ərazi və dəniz mühitində keçirilən birgə təlimdə qanunsuz silahlı dəstələrin aşkarlanaraq zərərsizləşdirilməsi, ələ keçirilmiş gəmi üzərində nəzarətin bərpası, terrorçu ünsürlərin zərərsizləşdirilməsi və girovların azad edilməsi, yaralıların təxliyəsi, yaşayış məntəqəsində ictimai təhlükəsizliyə təhdid yaradan iğtişas və sabotaj xarakterli fəaliyyətlərin qarşısının alınması, eləcə də yanğınsöndürmə fəaliyyətləri üzrə tapşırıqlar yerinə yetirilib.

Qeyd edək ki, təlimin əsas məqsədi ölkələrimizin hərbi kontingentinin antiterror əməliyyatları üzrə peşə bacarıqlarını təkmilləşdirmək, dayanıqlı sülhün təmin olunmasına töhfə vermək və qarşılıqlı təcrübə mübadiləsi aparmaqdır.

Bakıda "JEK"lər ləğv edilməyəcək

Ötən ilin 23 dekabrında Nazirlər Kabineti "Yerli icra hakimiyyəti başçıların tabeliyində olan mənzil-kommunal təsərrüfatı sahəsində xidmət göstərən müəssisələrin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi barədə" 408 nömrəli qərar qəbul edib. Qərara əsasən, köhnə JEK/MKİS strukturlarının bazasında vahid mənzil-kommunal təsərrüfatı müəssisələrinin (MMC) yaradılması təşəbbüsü irəli sürülüb. Bu addım yerli icra hakimiyyətlərinin tabeliyində fəaliyyət göstərən MKİS-lərin işinin təkmilləşdirilməsini hədəfləyir.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətindən (BŞİH) Modern.az-a bildirilib ki, sözügedən qərar Bakı şəhərinə şamil edilmir: "Bakıda MKİS-lər ləğv olunmayacaq. Lakin yeni qurum yaradılacaq. Qurumun adı və vəzifə səlahiyyətləri dəyişdiriləcək. Digər detallar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qəbul edəcəyi yeni qərarla müəyyən olunacaq".

Qeyd olunub ki, yanvarın 26-da "Bakı Şəhər Əsaslı Tikinti və Təmir" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti kommunal xidmətlərin təmin edilməsi məqsədilə müxtəlif növ malların satın alınması üçün ümumi dəyəri 23 milyon 863 min 427 manat 72 qəpik olan tender elan edilib.

İcra hakimiyyətindən bildirilib ki, ayrılan vəsait hesabına Bakı şəhəri üzrə tullantı qablarının alınması nəzərdə tutulur.

Qurumdan qeyd olunub ki, tullantı qabları kütləvi istismar şəraitində tez sıradan çıxdığı üçün yeniləri ilə əvəz ediləcək.

Eyni zamanda binaların fəsadlarının təmiri də planlaşdırılır. Belə ki, bina üzləri suvanacaq, müxtəlif boya materiallarından istifadə olunacaq. Təmir işlərindən sonra yanğın təhlükəsinin yaranmayacağı bildirilib.

İcra hakimiyyətindən o da vurğulanıb ki, Mənzil-Kommunal İstismar Sahələrində (MKİS) çalışan işçilər üçün yeni geyim formaları alınacaq.

Qeyd edilib ki, 23 milyon manatlıq vəsaitin xərclənməsinə cavabdeh qurum "Bakı Şəhər Əsaslı Tikinti və Təmir" MMC-dir.

Pensiya artımları bu tarixdən ödəniləcək

"2026-cı ilin yanvar ayında pensiya alan vətəndaşların bütün pensiya artımları bu aydan hesablanıb. Lakin pensiyaların həm indeksləşdirilməsi, həm də artımlarının hesablanması Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən 2025-ci ilin orta aylıq əməkhaqqı artım faizinin elan olunmasından sonra mümkün olacaq".

BAKU.WS xəbər verir ki, bu barədə Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin üzvü Vüqar Bayramov bildirib. Deputat əlavə edib ki, "Əmək pensiyaları haqqında" Qanuna əsasən, pensiyalar əvvəlki ilin orta aylıq

əməkhaqqı artım faizi üzrə indeksləşdirilir və artırılır: "Bu baxımdan, 2025-ci ilin ilk 11 ayının yekunlarına əsasən, orta aylıq əməkhaqqı 9,3% artıb. Gözlənti ondan ibarətdir ki, ilin yekununda 9,2% orta aylıq əməkhaqqı artımı qeydə alınacaq. Pensiyalar da həmin faiz üzrə indeksləşdiriləcək.

Dövlət Statistika Komitəsi rəqəmləri elan etdikdən sonra cənab Prezident tərəfindən pensiyaların indeksləşdirilməsi ilə bağlı sənəd imzalanır və beləliklə, pensiyalar və pensiya kapitalı artırılır.

Yanvar ayında pensiyasını ala bilməyən vətəndaşları üçün artımlar fevral ayının pensiyası ilə birlikdə ödəniləcək. Məsələn, pensiya məbləği 500 manat olan vətəndaşın pensiyasına 9,2% artım tətbiq olunduqda, artım 46 manat təşkil edəcək. Beləliklə, fevral ayında həmin vətəndaş 546 manat pensiya alacaq. Mart ayından etibarən isə pensiya 546 manat məbləğində ödənilməyə davam edəcək.

Qeyd edirik ki, yanvar ayının artımlarının fevral ayında ödənilməsi, artımların yanvar ayına şamil olunmaması demək deyil. Artımlar yanvar ayından etibarən hesablanıb və yalnız ödənişi fevral ayında həyata keçirilir".

Qeyd edirik ki, yanvar ayının artımlarının fevral ayında ödənilməsi, artımların yanvar ayına şamil olunmaması demək deyil. Artımlar yanvar ayından etibarən hesablanıb və yalnız ödənişi fevral ayında həyata keçirilir".

Qobustanda güclü vulkan püskürdü

Qobustan geoloji rayonunda yerləşən və aktivliyi ilə tanınan Durandağ palçıq vulkanı növbəti dəfə oyanaraq güclü püskürmə nümayiş etdirib. Təxminən 15 dəqiqə davam edən aktiv faza zamanı yüzlərlə metr hündürlüyə qalxan alov sütunu müşahidə olunub, yer səthinə böyük həcmdə palçıq breksiyası xaric edilib.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin əməkdaşlarının da iştirak etdiyi monitoring zamanı müəyyən olunub ki, püskürmənin aktiv fazası qısa olsa da, vulkanın püskürmə mərkəzində intensiv alovlanma prosesi davam etməkdədir. Alovlanma nəticəsində vulkan strukturunun şərq yamacında və ətraf bitki örtüyü ərazisində geniş yanğın sahəsi yaranıb.

Bu hadisə Durandağ vulkanının 7-ci paroksizmi (püskürməsi) olaraq qeydə alınıb. Vulkanın əvvəlki püskürmələri 1960, 1968, 1986, 2001, 2004 və 2016-cı illərdə baş verib.

Durandağ palçıq vulkanında elmi araşdırmalar davam etdirilməklə, püskürmə nəticəsində yer səthinə çıxarılan süxur nümunələrinin laborator şəraitdə analitik tədqiqatları aparılır.

DTX Rusiya-Ukrayna savaşında iştirak edənləri həbs etdi

Rusiya və Ukrayna arasında davam edən hərbi əməliyyatlarda iştirak etmiş Azərbaycan vətəndaşları məsuliyyətə cəlb olunub. Bu barədə Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Mətbuat Xidməti məlumat yayıb.

Belə ki, aparılmış araşdırmalarla Azərbaycan vətəndaşları - 1991-ci il təvəllüdlü Real Eldəniz oğlu Nəbiyev, 1993-cü il təvəllüdlü Fəris Fəmil oğlu Hüseynov, 1994-cü il təvəllüdlü Ali Elnur oğlu Məmmədov və Murov Həsən oğlu Mirhəşiminlin Rusiya və Ukrayna silahlı birləşmələrinin nəzarəti altında döyüş əməliyyatlarında iştirak etmələri sübuta yetirildiyindən həmin şəxslər 2026-cı ilin yanvar ayında saxlanılaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib və bəzələndə məhkəmənin qərarı ilə həbs-qətimkan tədbiri seçilib.

Bir daha vətəndaşların diqqətinə çatdırılır ki, belə silahlı münaqişələrdə iştirak etmək Azərbaycan Respublikasında cinayət məsuliyyəti yaradır və bundan sonra da xarici dövlətlərin ərazisində müvafiq cinayət əməllərinə yol verən şəxslərin məsuliyyət məsələsi qanunauyğun şəkildə təmin ediləcək.

AYB-dən qovulan 30 nəfər kimlərdir?

1 fevral tarixindən 30 nəfərə yaxın üzv Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin (AYB) sıralarından xaric edilib.

2026-cı il fevralın 1-nə qədər üzvlük haqqı ödəməyənlərin AYB-dən xaric ediləcəkləri ilə bağlı xəbərdarlıq olunub. Xəbərdarlığa məhəl qoymayanlar barədə sərt addım atılıb.

Bəs AYB sıralarından xaric olunan həmin 30 nəfər kimdir?

AYB-nin Mətbuat Xidmətindən bildirib ki, həmin 30 nəfərin adını ictimaiyyətə açıqlamağı düşünmürlər.

"AYB sədri Anar hesab edir ki, qurumdan çıxarılan şəxslərin adlarını ictimaiyyətin bilməsinə ehtiyac yoxdur", - deyə bildirilib.

Qeyd edək ki, AYB üzvlüyündən kənarlaşdırılma davam etdiriləcək, növbəti mərhələ gözlənilir.

Fevralın 2-də Milli Məclisin yaz sessiyası öz işinə başlayıb. 2024-cü ilin sentyabrında keçirilən növbədənəkar parlament seçkilərindən 17 ay ötür. Azərbaycanın siyasi sistemində Milli Məclis ali qanunverici orqan statusuna malik olsa da, onun real təsir imkanları uzun illərdir müzakirə mövzudur. Yeni çağırış dövrü bu sualı yenidən aktuallaşdırır: parlament təşəbbüskar və nəzarətçi institutdur, yoxsa əsasən icraedici qərarların hüquqi çərçivəyə salındığı platforma?

Praktikada Milli Məclisin əsas funksiyası qanun layihələrinin qəbulu ilə məhdudlaşır. Qanunvericilik təşəbbüslərinin böyük hissəsi icra hakimiyyəti tərəfindən irəli sürülür, parlament isə daha çox razılaşdırıcı rol oynayır. Nəzarət mexanizmləri - hesabat dinləmələri, sorğular, müzakirələr - mövcud olsa da, real siyasi təsiri məhdud qalır. Hətta deputatlar dəfələrlə şikayət edirlər ki, onların nəinki qaldırdıqları problemləri aidiyyəti qurumlar reaksiya verir, hətta telefon zəngləri belə cavabsız qalır.

Ekspertlərə görə, mövcud şəraitdə Milli Məclisin təsir imkanları sistem daxilindəki balansdan asılıdır. Deputatların təşəbbüskarlığının artırılması, nəzarət funksiyasının gücləndirilməsi və açıq müzakirələrin genişləndirilməsi parlamenti formal institutdan real siyasi aktora çevirə biləcək əsas amillərdir. Əks halda, Milli Məclis hüquqi baxımdan güclü, siyasi baxımdan isə zəif orqan olaraq qalmaqda davam edəcək.

Parlamentin İnsan hü-

Yeni parlamentin 17-ci ayı

Milli Məclis təkcə qanun layihələrini təsdiqləyən orqan deyil - nazir deputatın zəngini ignor edirsə...

quqları komitəsinin sədr müavini Arzuxan Əlizadənin "Yeni Müsavat"a bildirdiyinə görə, Milli Məclisin funksionallığının artırılması zaman-zaman gündəmə gəlir: "Buna da ehtiyac var. Çünki bir çox məsələlərin həllində təsiri ola bilər. Elə hallar olur ki, müraciət olunan məmurlar zənglərə cavab vermir. Bu məsələdə mərkəzi icra orqanlarının rəhbər-

lərinə kənara qoyuram. Doğrudur, bəzən qanə edən, bəzən etməyən cavablar verilir, amma aşağı rəngli məmurlar var ki, heç zənglərə cavab vermirlər. Ümumiyyətlə, bəzən elə təəssürat yaranır ki, parlament yalnız qanun layihələrini təsdiqləmək üçün nəzərdə tutulub. Amma bu yanaşmanı qəbul etmirəm. Milli Məclis həm də nəzarət funksiyasını

yerinə yetirən orqandır və bu imkanlarının genişləndirilməsinə ehtiyac var".

Deputat vətəndaşlardan çoxsaylı müraciətlər daxil olduğunu qeyd edərək onların aidiyyəti qurumlar qarşısında qaldırıldığını bildirir: "Məsələn, işə qəbul və ya uyğun olmayan müxtəlif müraciətlər də var. Biz yenə də çalışırıq ki, müvafiq quruma yönəl-

dək. Ancaq hansısa məmurun yerinə problemi həll etmək səlahiyyətimiz yoxdur. Bundan əlavə, elə problemlər var ki, onlar dərhal həllini tapmır və bir sıra mərhələlərdən keçir. Sonra nəticə olmayanda vətəndaş deputatdan narazı qalır. Ona görə də deputatların bu məsələlərlə bağlı problemləri yaranır".

Qeyd edək ki, dünyanın əksər ölkələrində parlament sistemi mövcuddur. Adları müxtəlif olsa da, parlamentlərin funksiyası bütün ölkələrdə oxşardır. Bu söz fransız dilindəki "parler" sözündən yara-

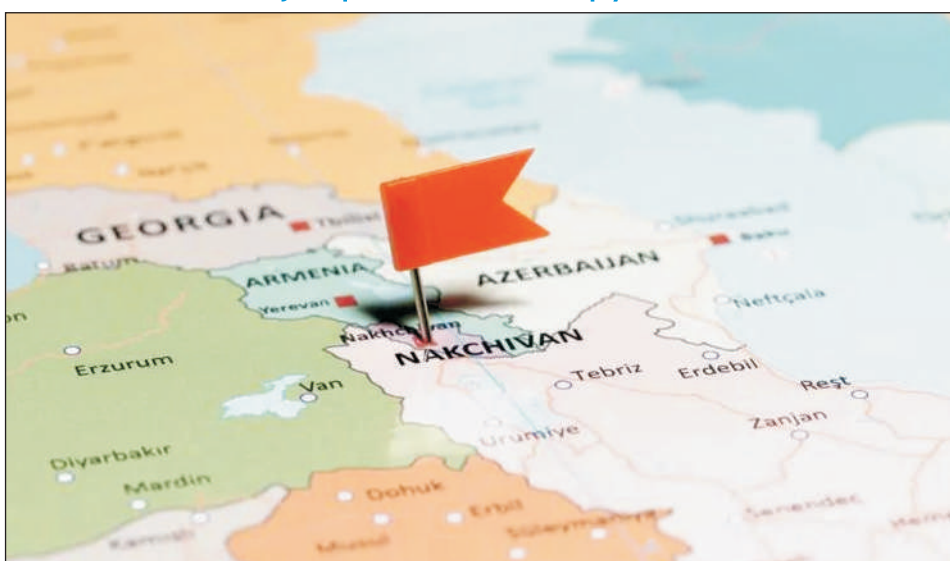
nı öz üzərinə götürdü. Parlament cəmi 17 ay fəaliyyət göstərib. Bu dövr ərzində 145 iclas keçirib. İlk iclas 1918-ci il dekabrın 7-də, sonuncu isə 1920-ci il aprelın 27-də olub. Fəaliyyət müddətində Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin müzakirəsinə 270-dən çox qanun layihəsi çıxarılıb ki, onlardan da 230-u təsdiq edilib. Azərbaycan parlamenti tarixə Şərqdə ilk parlament kimi düşüb. Sovet dövründə isə ölkəmizdə parlament funksiyasını Azərbaycan SSR-in Ali Soveti həyata keçirib. Sovet dövründə və müstə-

Naxçıvan muxtariyyəti Qars müqaviləsindən kənarda

Bu, muxtar respublikanın beynəlxalq hüquqi mübahisə predmetinə çevrilməsi ehtimalını minimuma endirən strateji qərar kimi qiymətləndirilir

Milli Məclisdə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına edilən dəyişikliklərin ikinci oxunuşda qəbul edilməsi təkcə texniki hüquqi düzəliş deyil, mərkəz-region münasibətlərində yeni mərhələnin başlanğıcı kimi qiymətləndirilə bilər. Dəyişikliklər Naxçıvanın hüquqi statusunun yenidən şərhini, idarəetmə mexanizmlərinin mərkəzləşdirilməsini və muxtariyyət anlayışının Azərbaycan Konstitusiyası çərçivəsində daha aydın şəkildə müəyyən olunmasını hədəfləyir.

Ən diqqətçəkən məqam preambuladan Moskva və Qars müqavilələrinə istinadların çıxarılmasıdır. Uzun illər Naxçıvanın muxtariyyətinin beynəlxalq hüquqi əsasları kimi təqdim edilən bu sənədlərin konstitusiyadan kənarlaşdırılması rəsmi Bakının Naxçıvanın statusunu tam şəkildə Azərbaycan dövlətçiliyinin daxili hüquqi müstəvisində möhkəmləndirmək niyyətini ortaya qoyur. Bu addım həm də Naxçıvan məsələsinin beynəlxalq hüquqi mübahisə predmetinə

çevrilməsi ehtimalını minimuma endirən strateji qərar kimi qiymətləndirilə bilər.

Preambulada Naxçıvan Muxtar Respublikasının Azərbaycan Respublikasının ayrılmaz hissəsi olması müddəasının ayrıca vurğulanması siyasi baxımdan simvolik əhəmiyyət daşıyır. Bu, Azərbaycan Konstitusiyasının 134-cü maddəsi ilə hüquqi uyğunluq

yaratmaqla yanaşı, muxtariyyətin dövlət suverenliyi çərçivəsində məhdud və konkret səlahiyyətlərə malik olduğunu bir daha təsdiqləyir.

İdarəetmə baxımından ən mühüm yenilik Naxçıvanda Azərbaycan Prezidentinin Səlahiyyətli Nümayəndəsi institutunun konstitusiya səviyyəsində təsbit edilməsidir. Bu dəyişiklik icra hakimiyyətinin

mərkəzləşdirilməsini gücləndirir və Naxçıvanın idarə olunmasında Prezident Administrasiyasının rolunu artırır. Faktiki olaraq, bu mexanizm muxtar respublikada icra hakimiyyəti üzərində vahid siyasi və inzibati nəzarətin təmin edilməsinə xidmət edir.

Ali Məclisin buraxılması ilə bağlı yeni 28-1-ci maddə isə qanunverici orqanın fəaliyyəti-

nə ciddi konstitusion nəzarət mexanizmi yaradır. Prezidentin Ali Məclisi buraxmaq səlahiyyəti fəvqəladə hallarla məhdudlaşdırılsa da, bu norma muxtar qanunverici orqanın siyasi manevr imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə azaldır və mərkəzi hakimiyyətin təsir imkanlarını genişləndirir.

Məsələ ilə bağlı əslən Naxçıvandan olan **siyasi şərhçi Aydın Quliyev** "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, muxtar respublikanın konstitusiyasına bu dəyişikliklər çoxdan ehtiyac var idi: "Həmin dəyişikliklərin edilməsi ətrafında xeyli vaxt idi müzakirə gedirdi. Hətta bəzən bu qanunun müəyyən normaları ilə bağlı manipulyativ şərhlər, Azərbaycan dövlətinin daxilində idarəçilik problemləri yaratmaq cəhdləri də olurdu. Ona görə də bu dəyişikliklərin həyata keçirilməsinə ciddi ehtiyac var idi. Çoxdan lazım idi ki, Ali Məclisin buraxılması mexanizmi həm də mərkəzləşdirilmiş hakimiyyətin səlahiyyətləri çərçivəsində öz əksini tapsın. Naxçıvanın muxtar statusu ilə bağlı konstitusiyada olan və bəzi ziyanlı manipulyasiyalara yol açan müddəaların yenidən işlənməsinə ehtiyac var idi. Bu ehtiyacları uyğun dəyişikliklər edildi. Bu dəyişikliklər Azərbaycan dövlətinin unitar mahiyyətini hüquqi-inzibati müstəvidə daha da möhkəmləndirir. Naxçıvanın muxtar statusu ilə mərkəzi Azərbaycan dövlətçiliyinin səlahiyyətləri arasında müəyyən hallarda meydana çıxan boşluqlar da siyasi çətinliklərə səbəb olurdu. Bu nöqtəyi nəzərdən hazırkı şəraitdə edilmiş dəyişikliklər həm mərkəzi Azərbaycan dövlətçiliyinin idarəçiliyi-

nin hüquqi və inzibati müstəvidə daha da mərkəzləşdirilməsinə gətirib çıxardır, həm də regional hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti üzərində mərkəzin nəzarətini konstitusiyaya çərçivəsində daha da gücləndirir".

A.Quliyev eyni zamanda dedi ki, yeni idarəetmə institutu olan səlahiyyətli nümayəndənin hüquq və səlahiyyətlərinin konstitusiyada əks olunması da əhəmiyyətli məsələlərdən biridir. Bütün bunlar Naxçıvanın unitar dövlət əsaslarının hüquqi və inzibati müstəvidə möhkəmləndirilməsi deməkdir: "Həmçinin Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin səlahiyyətlərinin konstitusiyaya qaydasında yenidən daha da konkretləşdirilməsi və aydınlaşdırılmasına ehtiyac var. Güman edirəm ki, konstitusiyada yeni islahatlar Naxçıvan parlamenti hüquq və səlahiyyətlərinin fəaliyyət çərçivəsini daha da konkretləşdirəcək".

A.Quliyev hesab edir ki, Naxçıvan parlamentinin üzvlərinin sayına yenidən baxılmalıdır: "Naxçıvanın əhalisi ölkəmizin əhalisindən 35-40 dəfə azdır, amma buna baxmayaraq Naxçıvan Ali Məclisi üzvlərinin sayı Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üçdə biri qədərdir. Bu, normal deyil. Ona görə də Naxçıvan Ali Məclisində 45 nəfər deputatın olmasına ehtiyac yoxdur. Ya Azərbaycan Milli Məclisinin üzvlərinin sayı artırılmalıdır, ya da Naxçıvan Ali Məclisinin üzvlərinin sayı azaldılmalıdır".

Etibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"

Azərbaycanın idarəetmə modeli uzun illərdir ki, güclü mərkəzləşmə prinsipi üzərində qurulub. Regional inkişaf proqramları, icra hakimiyyətləri institutu və dövlət investisiyalarının bölgələrə yönəldilməsi bu modelin əsas dayaqlarıdır. Lakin son illər həm cəmiyyət daxilində, həm də ekspert mühitində bir sual daha tez-tez səslənir: mövcud regional siyasət yerli idarəetməni gücləndirir, yoxsa mərkəzdən asılılığı daha da artırır? Mərkəzləşdirilmiş idarəetmə modeli xüsusilə təhlükəsizlik, sabitlik və vahid dövlət siyasətinin icrası baxımından effektiv sayılır. Prezidentin regionlara birbaşa nəzarəti dövlət proqramlarının icrasında intizam yaradır, xəotik idarəetmə risklərini minimuma endirir, fəvqəladə hallarda çevik qərarverməni təmin edir.

Lakin bu modelin uzunmüddətli sosial-siyasi riskləri də mövcuddur. Yerli problemlərin mərkəzə ötürülməsi ləngiyir, təşəbbüskarlıq azalır, rayon və şəhərlərdə idarəetmə çox zaman formal xarakter daşıyır. Yerli icra strukturları qərar verən deyil, daha çox tapşırıq icraçısına çevrilir. Azərbaycanda bələdiyyə institutu formal olaraq mövcud olsa da, real səlahiyyət və maliyyə imkanları baxımından zəifdir. Vergi toplama, torpaq idarəçiliyi, şəhərsalma kimi əsas mexanizmlər mərkəzin nəzarətində qalır.

Azərbaycanda regional idarəetmə modeli əsasən güclü mərkəzləşmə üzərində qurulub. Lakin mərkəzləşmənin davamlılığı yerli idarəetmənin zəifləməsi hesabına baş verir. İcra hakimiyyətləri və bələdiyyələr əksər hallarda müstəqil qərarverici deyil, mərkəzin tapşırıqlarını icra edən strukturlar kimi çıxış edir. Bu isə yerli təşəbbüs-

həbs edilmiş icra başçıları vəzifədə olarkən yüz milyonlarla manat vəsaitləri necə əldə edə bilirlər? Təbii ki, onlar həmin varidatı vətəndaşlardan, büdcədən oğurlayaraq əldə edirlər. Müşahidələrimiz göstərir ki, hazırkı yerli idarəçilik formasında nümunə göstərmək üçün sağlam əməlləri olan icra başçısı tapmaq mümkün deyil. Deməli, bu idarəçilik sistemi gecikmədən ləğv edilməli və əvəzində yerlərdə seçkili idarəçilik sistemi tətbiq edilməlidir. Vətəndaşlarla davranarkən yerli hakimiyyətin başında dayanan adam ən azından bilməlidir ki, onu bu vəzifəyə həmin insanlar seçiblər və o yanlış hərəkətləri ilə insanların səsinə itirə bilər, növbəti seçkilərdə məğlub olar".

Sabiq nazir hesab edir ki, bu yanaşım ortada olmadıqca yerli idarəçilik həmişə qüsurlu olaraq da qalacaq: "Rayonun başında da-

Hökumət dilemması: Bakıda rayon kuratoru, yoxsa icra başçısı?

Sabiq maliyyə naziri: "Bu idarəçilik sistemi ləğv edilməli və əvəzində yerlərdə seçkili idarəçilik tətbiq edilməlidir"

karlığı azaldır, regionların problemlərinin operativ həllini çətinləşdirir.

Mövcud vəziyyət göstərir ki, məsələ seçim deyil, balans problemidir. Güclü mərkəzi hakimiyyətlə yanaşı, real səlahiyyət və maliyyə imkanlarına malik yerli idarəetmə qurumları olmadan regional inkişaf uzunmüddətli və da-

yanıqlı ola bilməz. Yerli səviyyədə hesabatlılığın və məsuliyyətin artırılması regional siyasətin effektivliyini müəyyən edəcək əsas amillərdən biri olaraq qalır.

Azərbaycanın yerlərdə idarəetmə modeli uzun illərdir ki, güclü mərkəzləşmə prinsipi üzərində qurulub. Bundan sonrakı dövrdə mərkəzləşmə, yoxsa yerli idarəetmə modeli-prinsipi daha effektiv ola bilər?

Sabiq maliyyə naziri, "Ekonomiks" Beynəlxalq İqtisadi Araşdırmalar İctimai Birliyinin sədri Fikrət Yusifov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, yerli idarəetmənin mövcud modeli artıq öz ömrünü çoxdan başa vur-

rub: "Son illər ərzində yerli icra hakimiyyətlərinə başçılıq edən rəhbərlərin fəaliyyətində aşkara çıxarılmış biabırçı faktlar dediklərimizi təsdiqlidir. Yerlərdə bu xırda "padşahlar" özlərini rayonun ağası kimi aparır, vətəndaşla yuxarıdan aşağı baxır və yalnız öz cəlbələri necə doldurmaq haqqında düşünürlər. İşdən çıxarılmış,

yanan adam onun vəzifədə qalıb qalmayacağını seçicilərinin həll edəcəyinə əmin olmalıdır. Bu olduqdan sonra o, seçicilərin ağasına deyil, qulluqçusuna çevriləcək. İdarəçilikdə belə bir dəyişiklik bölgələrimizin inkişafına da ciddi müsbət təsirini göstərəcək".

□ **Elibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

Putinə təcili bu qədər pul lazımdır

"Bloomberg" in məlumatına görə, Rusiya hökuməti büdcə kəsirini azaltmaq üçün 1,2 trilyon rubl vəsait axtarır

Rusiya hökuməti neft və qaz gəlirlərinin kəskin şəkildə azalmasından əziyyət çəkən federal büdcə üçün təcili olaraq əlavə gəlir əldə etməyə çalışır.

"Bloomberg" Rusiya hökumətinə yaxın mənbələrə istinadla məlumat verib. (mənbə: "Azpolitika"). Nəşrin verdiyi məlumata görə, Rusiyanın hökumət rəsmiləri büdcə kəsirini azaltmaq üçün 1,2 trilyon rubl yeni vəsait axtarırlar. Məlumatla görə, Kreml Ukrayna ilə sülh danışıqlarında uğur qazanacağına ümid etmir və hakimiyyət orqanları bu il hərbi xərclərin ilkin planı (12,9 trilyon rubl) üstələyə biləcəyini düşünür.

"Bloomberg" mənbələri bildirir ki, bu arada, büdcənin dördüdə birini təşkil edən neft-qaz gəlirlərinin, neft satışlarının azalması və rublun

gözlənilmədən möhkəmlənməsi səbəbindən büdcə gəlirləri gözləniləndən xeyli aşağı ola bilər.

Yanvar ayında Rusiyanın "Urals" xam neftinin qiyməti

bir barel üçün 35 dollara düşüb (büdcədə 59 dollar nəzərdə tutulub), dolların məzənnəsi isə Maliyyə Nazirliyinin proqnozlaşdırdığı 92,2 rubl yox, 80 rubldan da aşağı-

dır. Nəticədə, büdcə ümumilikdə 2,2 trilyon rubl itirə bilər.

ƏDV artımından cəmi bir ay keçməsinə baxmayaraq, Maliyyə Nazirliyi artıq kazinoların ləqallaşdırılmasını və

onların gəlirlərinin 30%-nin alınmasını, brilyantlara ixrac rüsumlarının tətbiq edilməsini təklif edib. Eləcə də Təbii Sərvətlər Nazirliyi ətraf mühit vergilərinin kəskin şəkildə artırılacağını elan edib - metalurqlar üçün 9-20 dəfə, qızıl mədənciləri üçün 15-25 dəfə, neft və qaz sektoru üçün 5 dəfə.

Rusiya Maliyyə Nazirliyi 2026-cı il büdcəsində 3,2 trilyon rubl gəlir artımı proqnozlaşdırıb ki, bunun 1,2 trilyonu yeni ƏDV-dən, daha 200 milyard isə kiçik biznes üçün vergi islahatlarından gələcək. Bu da yüz minlərlə sahibkarı sadələşdirilmiş vergi sistemindən məhrum edəcək. Bundan əlavə, 1 sentyabrda avadanlıq və elektronika texnologiya vergisi tətbiq olunacaq və hö-

kumət bundan üç il ərzində daha 200 milyard rubl əldə etməyi planlaşdırır.

Lakin mütəxəssislərin hesablamalarına görə, gəlirlərin azalması nəticəsində 2026-cı ildə Rusiyanın büdcə kəsiri ötən ilki ÜDM-in 2,5-2,7%-nə çata bilər. Bu o deməkdir ki, hökumət və Maliyyə Nazirliyi borclanma proqramını 5,5 trilyon rubldan 6,5-6,7 trilyon rubla qədər artırmalı, həmçinin Milli Rifah Fondunu açmalı və ondan 1,1-1,4 trilyon rubl çıxarmalı olacaq.

Rusiya Mərkəzi Bankının keçmiş sədr müavini və Londondakı NEST Mərkəzinin baş elmi işçisi Sergey Aleksaşenko qeyd edir ki, Rusiya iqtisadiyyatı yeni ilə üç tərəfdən sıxışdırılmış şəkildə qədem qoyur. Hərbi münaqişə maliyyə, maddi və insan resurslarını tükəndirməyə davam edir; yüksək faiz dərəcələri və mülki büdcə xərclərinin azaldılması biznesə və məcmu tələbə təzyiq göstərir; texnologiya və avadanlıqlara çıxışa sanksiyalarla bağlı məhdudiyyətlər isə istehsal güclərinin köhnəlməsinə səbəb olur: "Belə bir vəziyyətdə iqtisadiyyatın böyüməsini təsəvvür etmək çox çətindir".

□ **Elsən MƏMMƏDƏLİYEV, "Yeni Müsavat"**

Ermenistanda “Ordu Günü” fonunda hərbi mövzu yenidən gündəmə gəlib. Müdafiə naziri Suren Papikyan hərbi hissələrə baxış keçirib sosial təminatlardan danışdığı halda, baş nazir və ali baş komandan Nikol Paşinyan proqram xarakterli çıxış edib.

Paşinyan “müharibə olmayacaq” bəyanatı ilə çıxış etsə də, eyni zamanda Ermənistanın ordunu gücləndirəcəyini bildirib. Onun sözlərinə görə, güclü ordusu olmayan dövlət aqressiya üçün asan hədəfə çevrilir. Baş nazir bunun ardınca yenidən Rusiya və KTMT-ni ittiham edərək, 2022-ci ildə bu qurumun Ermənistanın qarşısında öhdəliklərini yerinə yetirmədiyini iddia edib.

Paşinyanın sözlərinə görə, yaranmış “təhlükə” 2022-ci ildə Praqada keçirilən danışıqlardan sonra aradan qalxıb. Həmin razılaşmalara əsasən, Azərbaycan və Ermənistan 1991-ci il Almata Bəyannaməsi əsasında bir-birinin ərazi bütövlüyünü tanıyıb, Ermənistan isə KTMT-də iştirakını dondurub.

Lakin Paşinyanın sülh ritorikası ilə real addımları arasında ciddi ziddiyyət qalmaqdadır. 2020-ci il müharibəsində Ermənistanın ən azı 5 milyard dollar dəyərində hərbi texnika itirdiyi bildirilir. Hazırda ölkənin hərbi potensialını sürətlə bərpa etmək üçün nə maliyyə, nə də etibarlı silah mənbələri mövcuddur. Avropa İttifaqının məhdud yardımı, Hindistandan pullu silah tədarükü və Fransadan simvolik dəstək bu boşluğu doldurmur.

Diqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, Ermənistan müdafiədən danışsa da, beynəlxalq bazarda hücum xarakterli silahların alınmasına maraq göstərir. Üstəlik, Praqa razılaşmalarından sonra Qarabağda qondarma “seçkilərin” təşkili və bölgədə Ermənistan ordusunun saxlanması sülh bəyanatlarının səmimiyyətini sual altına alıb. Məhz bu şəraitdə Azərbaycan 2023-cü ilin sentyabrında lokal antiterror tədbirləri həyata keçirərək qanunsuz silahlı birləşmələri qısa müddətdə zərərsizləşdirib.

Paşinyanın bu gün KTMT-ni Ermənistanın ərazi bütövlüyünə “təhdidlərə” görə ittiham etməsi də mübahisəlidir. Ermənistanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazilərinə qarşı real təhlükə olmayıb, sərhəddə yaranan gərginliklər isə delimitasiya prosesində Ermənistanın təxribatları fonunda baş verir.

Qaç, Paşinyan, qaç...

Erməni baş nazir “müharibə olmayacaq” bəyanatı ilə çıxış etsə də, sülh ritorikası ilə real addımları arasında ciddi ziddiyyət qalmaqdadır və Vaşinqtondakı sülh gündəminə qarşı gedir; o, məsuliyyətdən boyun qaçıra biləcəkmi?

Bu kontekstdə Paşinyanın Vaşinqtonda əldə edilmiş razılaşmaları xatırlatmaması da diqqət çəkir. Bütün bunlar Ermənistan rəhbərliyinin sülh gündəminə nə dərəcədə səmimi yanaşdığı sualını aktuallaşdırır. Göründüyü kimi, Paşinyan baş verənlərin məsuliyyətini hər fürsətdə üzərindən atmağa və başqalarının boynuna biçməyə çalışır.

Onu da deyək ki, Hindistan Silahlı Qüvvələrinin Müdafiə Qərargahı reisi general Anil Chauhani fevralın 1-də Ermənistan rəsmi səfər edib. Ermənistan Hindistandan külli miqdarda silah-sursat və hərbi texnika almağa davam edir. Qərargah reisinin səfərində də Ermənistanın silahlandırılmasının müzakirə edildiyi istisna deyil. Özünü “sülh göyərçini” kimi təqdim edən İrəvan, bir tərəfdən də Dehli-dən raketlər almağa davam edir.

Əgər Ermənistanın müharibə planları yoxdursa, bu silahlanmanın səbəbi nədir?

“Mənə elə gəlir ki, Paşinyan seçkilər yaxınlaşdıq-

ca Rusiyanın dominant olduğu KTMT-nin ünvanına ittihamları gücləndirir. Eyni tənqidləri qarşıdakı günlərdə təkrar eşidə bilərik. Nikol neçə ildir ki, oxşar və çeynənmiş sözləri hər dəfə dilə gətirir. Burada əsas hədəf də Rusiyanı günahkar çıxarmaqdır. Ona görə mən çox da tərəfdarı deyiləm ki, deyilən fikirləri Azərbaycanla əlaqələndirək”, - “Yeni Müsavat”a danışan deputat Elşad Musayev belə deyib. Onun sözlərinə görə, sözsüz ki, burada daxili auditoriyanı da nəzərə almaq lazımdır: “Ermənistan hökuməti baş verənlərin günahını Rusiyanın üzərinə yıxır, yəni KTMT müdaxilə etsəydi, guya Qarabağda ermənilər yaşamağa davam edəcəkdi. Ancaq burada siyasi riyakarlıq ondan ibarətdir ki, Paşinyan özü də KTMT-nin qarışmaq ixtiyarı olmadığını gözəl bilir. Axı müharibə Ermənistan-da getmirdi. Əgər Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Ermənistan raket atsa, KTMT müəyyən qədər işə qarışardı. Sadəcə, Paşinyan Rusiyadan uzaqlaşdıq-

Qərbə yaxınlaşmaqda da-

vam etdikcə KTMT-nin ünvanına fikirlər səsləndirəcək. Sadəcə, burada qeyri-səmimilik həm də silahlanmadır. Bütün hallarda Ermənistan sabahı nəzərdə tutur. Paşinyan özünü sülh tərəfdarı kimi göstərmək istəsə də, bir erməni olaraq gələcəyi, nə zaman sa yarana biləcək fürsəti firkirleşir. Amma Azərbaycan Ordusu ondan qat-qat artıq güclənməkdədir”.

Deputat hesab edir ki, İrəvan həm silahlanır, həm sülhdən danışır, bu da növbəti oyunbazlıqdır. Onun fikrincə, Azərbaycan Ermənistan hakimiyyətindən konkretlik tələb edir və yekun sülh sənədi üçün konstitusiyadan ərazi iddiaları qaldırılmalıdır:

“Paşinyan olduqca təzadlı danışır. Onun bir fikri digərini təkzib edir. Gah Praqa sənədindən söz açır, gah KTMT haqda məntiqsiz bəyanatlar səsləndirir, gah da ordunun gücləndiyini qeyd edir. Çünki bunu deməyə məcburdur. Dediyim kimi, seçkilər yaxınlaşdıqca Rusiya və KTMT haqda ittihamlar artacaq, xalqa isə ordunun gücləndiyi haqda

normallaşacağına əmindir. İrəvanın ehtiyat etdiyi əsas istiqamət Rusiyadır. Bunu Ararat Mirzoyanın AŞ PA-dakı çıxışında toxunduğu bir mövzudan da aydınlaşdırmaq olar. Ermənistanın xarici işlər naziri ölkəsində iyun ayının əvvəlində keçiriləcək parlament seçkiləri ərəfəsində hibrid hücumların güclənəcəyini bildirib. “Biz dezinformasiya, saxta xəbərlər və informasiya manipulyasiyaları mühitində yaşayırıq”, - deyən Mirzoyan hibrid hücumları dəf etmək üçün immunitet formalaşdırdıqlarını söyləyib. Ermənistan hakimiyyətini zəiflətmək məqsədilə hibrid hücumları həyata keçirən və planlaşdıran ünvan bellidir. Bu, Rusiyadır”.

Ekspertə görə, seçki öncəsi Ermənistan Ru-

Ermənilər sülhə qarantiya istəyirlər

“Bizim təklifimiz belədir: sülh ciddi təminatlar sistemi ilə möhkəmləndirilməlidir. Yeganə yol budur, dünyada başqa variant yoxdur. Hətta Ukraynada belə, ən ciddi maneə məhz təminatlar sistemidir ki, bu da ciddi danışıqlar prosesi və öhdəliklər tələb edir”. Bu sözləri Ermənistanın ikinci prezidenti Robert Köçeryan deyib.

İrəvan Press Klubunun media eksperti Akop Karapetyan qeyd edir ki, Köçeryanın sözlərində müəyyən rəşional elementlər var, lakin bütövlükdə onlar qorxu üzərindən siyasi səfərbərlik formasında təqdim olunur və güclü manipulyativ, eləcə də tarixi baxımdan qeyri-dəqiq fərziyyələrlə müşayiət edilir.

Köçeryan təminatlardan elə danışır ki, guya onlar “həradasa dünyada” hazır məhsul kimi mövcuddur və Ermənistan sadəcə onları “tələb” edə bilər, hazırkı hakimiyyət isə guya şüurlu şəkildə bundan imtina edir - bu isə doğru deyil. Təminatlar ya real şəkildə müharibəyə getməyə hazır olan müttəfiqin hərbi gücünə söykənəndə, ya da münaqişə tərəfləri qarşılıqlı resurslarını tükədir onu dondurmaqda maraqlı olanda meydana çıxır. 2020-ci il müharibəsi və 2022-2023-cü illərdə baş verən hadisələr göstərdi ki, Ermənistanın onun uğrunda döyüşməyə hazır olan müttəfiqi yoxdur və o, təminatların formatını dikte edə biləcək mövqedə deyil. Bu isə Paşinyanın beşillik hakimiyyətinin nəticəsi deyil, onilliklər boyu mövcud olmuş strateji illüziyaların, o cümlədən məsuliyyətini Koçeryanın daşdığı dövrün nəticəsidir”, - ekspert pressklub.az-a açıqlamasında vurğulayıb.

nağıllar danışmalı olacaq”.

Politoloq Elxan Şahinoğlunun da qənaəti budur ki, seçkilər ərəfəsində Rusiya təhlükəsi yaxınlaşır: “Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan da Avropa Şurası Parlament Assambleyasında çıxışı zamanı Azərbaycan sülh sazişinin imzalanması və Türkiyə ilə sərhədin açılması perspektivindən danışmışdı. İrəvan iki qonşusu ilə münasibətlərin

siya istiqamətindən hibrid hücumların miqyasının artacağı gözləniləndir: “Çünki Kreml və onun idarə etdiyi şəbəkələr Nikol Paşinyanın lideri olduğu partiyanın seçkidə məğlub olmasına çalışacaqlar. Paşinyanın seçkidə əsas rəqibi olacaq iş adamı Samvel Karapetyana dəstək vermək istəyən qüvvələr növbəyə düzülüb”.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
“Yeni Müsavat”

Türkiyə, Misir və Qətər hakimiyyəti yaxın günlərdə Ankarada ABŞ-nin xüsusi elçisi Stiven Vitkoff və İran nümayəndələri arasında görüş təşkil etmək üzərində işləyir. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, bu barədə “Axios”-un yaydığı məlumatda deyilir.

Danışıqlarda iştirak edən ölkələrdən biri hazırlıq prosesinin irəlilədiyini təsdiqləyib. “İşlər irəliləyir. Əlimizdən gələni edirik”, - deyə mənbə qeyd edib.

Görüşün bir həftə ərzində baş tutması gözlənilir. Nəşrin məlumatına görə, Türkiyə, Misir və Qətər ABŞ və İran arasında məsləhətləşmələrin gərginliyi azalda və regionda mümkün müharibənin qarşısını ala biləcəyinə ümid edirlər.

ABŞ rəsmisi “Axios”-a yaxın gələcəkdə ABŞ və İran nümayəndələri arasında Türkiyədə görüşün mümkünliyünü təsdiqləyib. Başqa bir ABŞ rəsmisi vurğulayıb ki, Tramp administrasiyası “müxtəlif kanallar vasitəsilə İrana razılaşma bağlamaq üçün görüş keçirməyə hazır olduğunu bildirib”.

Yada salmaq ki, qardaş ölkə Rusiya-Ukrayna müharibəsində ən aktiv və real vasitəçi rolunu oynayan ölkələrdən biri kimi çıxış edib. Bu vasitəçilik həm diplomatik, həm humanitar, həm də təhlükəsizlik məsələlərini əhatə edir. Müharibənin ilk aylarında Rusiya və Ukrayna nümayəndə heyətləri məhz Türkiyədə birbaşa danışıqlar aparıb. Razılaşma əldə olunmasa da, bu görüşlər tərəflərin eyni masa arxasına oturmaq bildiyi nadir platformalardan biri oldu.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan həm Putin, həm də Zelenski ilə mütəmadi birbaşa əlaqə saxlayan azsaylı liderlərdəndir. O səbəbdən İranla ABŞ arasında yeni mü-

haribə riski olduğu bir vaxtda Ankaranın mühüm missiyası alqışlanır. Dahi Hüseyn Cavidin “Kəssə hər kim tökülən qan izini, Qurtaran dahi odur yer üzünü” misrası indi dünyada daha aktualdır...

Sabiq maliyyə naziri, siyasi və iqtisadi məsələlər üzrə şərhçi Fikrət Yusifov Musavat.com-a söylədi ki, rəsmi Ankara bölgədə sülhün bərqərar olunması yolunda uzun zamandır mücadilə edir: “Qardaş Türkiyənin bu yolda əldə etdiyi uğurları dünya birliyi də xüsusi olaraq dəyərləndirir. Rusiya ilə Ukrayna arasında sülhün yaranması üçün ilk çağırışı edən də və münaqişə tərəflərini müharibənin birinci aylarında masa arxa-

“Kəssə hər kim tökülən qan izini...”

Türkiyənin mühüm missiyası

Ümid edək ki, rəsmi Ankaranın təşəbbüsü regiona uzunmüddətli sabitlik gətirəcək

sına oturdan da Türkiyəmiz oldu. Rusiyanın Ukraynaya qarşı açdığı işğalçı müharibədə bu missiyanı yerinə yetirmək o qədər də asan məsələ deyil. Lakin Türkiyə bu yolda ciddi addımlar ataraq müharibə ilə dünya ərzaq bazarında yaranan təhdidlərin aradan qaldırılma-

sına nail oldu. Qardaş ölkəmizin bu yoldakı mücadiləsi indi də davam etməkdədir. Bu gün İranla Birləşmiş Ştatlar arasında yaranmış və bütün bölgəni narahat edən bir münaqişənin dayandırılması və onun genişmiqyaslı müharibəyə çevrilməsinin qarşısının

alınması istiqamətində Ankaranın səyləri ortadadır. Tərəflərin münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək üçün bir-birindən nə qədər əks qütblərdə dayanmasına baxmayaraq, Türkiyə bu münaqişənin sülh yolu ilə həll olunması üçün əlindən gələni edir. Və artıq bu məqsədlə da-

nışıqların başlanmasına nail olub”.

Ədalət Partiyasının sədri Mütəllib Rəhimli hesab edir ki, Türkiyənin vasitəçilik missiyası təsadüfi deyil: “Qardaş ölkə son illərdə beynəlxalq münaqişələrdə ən effektiv vasitəçilərdən biri kimi özünü təsdiqləyib. Rusi-

ya-Ukrayna müharibəsinin ilk aylarında rəsmi Ankara Rusiya və Ukrayna nümayəndələrini bir masa arxasında oturmağı bacarmışdı. Görüşlər nəticəsində taxıl koridorunun yaradılması haqqında razılıq əldə olunmuşdu. Bu görüşlər müharibənin ən qızğın dövründə dialoqu mümkünliyünü göstərmişdi. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan həm Putinlə, həm də Zelenski ilə mütəmadi əlaqə saxlayan nadir liderlərdəndir. Bu, Ankaranın həm Şərq, həm də Qərblə eyni zamanda danışmaq bacardığını nümayiş etdirir. İndi isə ABŞ-İran qarşıdurmasında Türkiyə yenidən körpü rolunu oynayır. Misir və Qətərin də iştirakı bu sayları daha güclü və legitim edir. Çünki Misir ərəb dünyasının ən nüfuzlu ölkələrindən biridir. Qətər isə İranla yaxşı əlaqələrə malikdir. Bu üç ölkənin birgə çalışması regionun öz qüvvələri ilə gərginliyi azaltmaq istəyini əks etdirir. Məqsəd mümkün müharibənin qarşısını almaq, regionda sabitliyi bərpa etməkdir. Bu prosesin əhəmiyyəti global miqyasda da böyükdür. Tramp administrasiyasının hərbi təzyiq siyasətindən diplomatik həllə keçid etmək istəyi nikbinlik doğurur. İran tərəfi də danışıqlara açıq olduğunu bəyan edir. Əgər görüş baş tutsa və konkret nəticələr əldə olunsay, bu, Yaxın Şərqdə yeni sülh dalğasının başlanğıcı ola bilər.

Qan tökülməsinin qarşısını almaq, milyonların həyatını xilas etmək diplomatik cəhdlər vasitəsilə mümkündür. Türkiyənin bu missiyası alqışlanmalı və dəstəklənməlidir. Region xalqları müharibə deyil, sülh və əməkdaşlıq istəyir. Ankaranın səyləri bu istəyin reallaşmasına xidmət edir. Ümid edək ki, yaxın günlərdə rəsmi Ankaranın təşəbbüsü regiona uzunmüddətli sabitlik gətirəcək”.

□ **Cavanşir ABBASLI, “Yeni Müsavat”**

İran üçün “Yuqoslaviya variantı” - Bakıya təhlükə

Deputat: “Tehrandakılara da bəllidir ki, ölkənin parçalanmasını nə Azərbaycan istəyir, nə Türkiyə”

Hudson İnstitutunun Yaxın Şərqdə Sülh və Təhlükəsizlik Mərkəzinin direktoru Maykl Doranın “Washington Post”-dəki yazısının tam mətnini oxuculara təqdim etmişdik. Tanınmış ekspertin qısa olaraq “İran üçün kabus ssenarisi” adlanan, xüsusilə İranın taleyində azərbaycanlıların rolu, Yuqoslaviya kimi etnik zəmində parçalanması ssenarisi haqda dedikləri ciddi rezonans doğurub.

“Yeni Müsavat” bildirir ki, İran çoxmillətli dövlətdir, yoxsa farsların dominantlığı etdiyi imperiya” sualı ətrafında hazırlanmış analitik yazıda Yuqoslaviya ilə müqayisə xüsusilə diqqət cəlb edir. “Yuqoslaviya uzun müddət özünü plüralist, çoxmillətli bir dövlət kimi təqdim etdi. Bir çox yuqoslaviyalı kimliyini səmimi qəlbədən qəbul etdi. Lakin 1990-cı illərin əvvəllərində rejim süqut etdikdə, yuqoslaviyalı kimliyi demək olar ki, bir gecədə yox oldu. İnsanlar bir gün özlərini yuqoslaviyalı adlandırdılar, ertəsi gün isə yuxudan serblər, xorvatlar və ya bosniyalılar kimi oyandılar. Uzun müddətdir basdırılan etnik kimliklər üzə çıxdı və siyasət zorakılığa çevrildi”, - deyərək Doran məqaləsində yazır. Müəllif qeyd edir ki, Yuqoslaviya yada hegemon serblər əhalinin

təxminən 36 faizini təşkil edirdi, İranda isə farslar daha böyük paya malikdirlər, lakin demək olar ki, hələ də azlıq hesab olunurlar.

“İran hökumətinin 2010-cu ildə apardığı araşdırma onların 47 faiz olduğunu göstərib. İranda etnik azərbaycanlıların sayı Azərbaycandan daha çoxdur. İran hökumətinin eyni araşdırmasına görə, İran əhalisinin təxminən 23 faizini azərbaycanlılar təşkil edir (əsl rəqəm daha yüksək ola bilər) və coğrafi cəhətdən bitişik bir ərazidə cəmləşiblər. Azərbaycanlılar İran dövlətinə digər azlıq qruplarından daha yaxşı inteqrasiya olunsalar da, narahatlıq əlamətləri artır. Onlar getdikcə Türkiyə və Azərbaycan mediasını oxuyur, türk-azərbaycanlı köklərinə daha çox maraq göstərir və öz dillərində təhsil tələb edirlər.

Bunun səbəbini anlamaq çətin deyil. Türkiyə və Azərbaycan Avropa səviyyəsində inkişafdadır. İslam Respublikasında isə iqtisadi uğursuzluq var və dünyaya inteqrasiyadan təcriddir”. Maykl Doran yazır ki, bu gün Azərbaycan NATO standartlı ordusu, Türkiyə ilə dərin əlaqələri və İsrail ilə sıx təhlükəsizlik tərəfdaşlığı olan yüksələn regional gücdür. O, Yuqoslaviya variantının da etnik baxımdan təhlükələrə yol açacağını, Ayətullah Əli Xəmənei rejimi dəyişərsə əvəzində daha qəddar fars diktaturası qurula biləcəyi təhlükəsindən yazır. “Ona görə Vaşinqton bütün etnik mənşəli iranlılarla geniş məsləhətləşmələr aparmalıdır. Həmçinin qarşıdan gələn böhranın nəticələri ilə yaşayacaq qonşuluqda ki liderlərlə - xüsusən də Bakıda, Azərbaycandakı Prezident İlham Əliyevlə məsləhətləşməlidir”, - deyərək ekspert bildirir.

Deputat Sahib Aliyev “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında öncə bunları söylədi: “Belli mərkəzlərin İranın Yuqoslaviya kimi asanlıqla dağıla biləcəyi haqda

proqnozlarını mən daha çox azərbaycanlıların oyuna qoşmaq üçün təlqin sayıram. İlk növbədə ona görə ki, Yuqoslaviyadan fərqli olaraq, İranın parçalanmasını oradakı proseslərə az-çox təsir edə biləcək aktorlardan heç biri istəmir. Hətta ABŞ və İsrailə belə parçalanmış yox, sözbəxan İran lazımdır. Hər iki ölkə məhz ona görə İran əhalisinin çoxunun, ilk növbədə də azərbaycanlıların, yumşaq desək, elə də müsbət yanaşmadıqları, xarizması, liderlik keyfiyyəti olmayan Rza Pəhləvinin alternativ kimi göstərirlər”. **S.Aliyev hesab edir ki, burada məq-**

səd nə cür olursa-olsun, onu şah taxtına əyləşdirmək deyil: “Hər iki dövlət üçün ən ideal variant İranda rejimin dəyişməsi yox, rejimin davranışının dəyişməsi, şah dönəmindəki siyasəti yeritməsi olardı. Pəhləvi o səbəbdən alternativ olaraq göstərilir. Rusiya da İranın parçalanmasını özü üçün təhlükə sayır və bu baş verəndə, onun necə davranacağı problemi var. Eyni zamanda açıq görünən budur və Tehrandakılara da bəllidir ki, İranın parçalanmasını hazırda nə Azərbaycan istəyir, nə Türkiyə. Və çox sevin-diricidir ki, bu məsələdə də hər iki

qardaş dövlət koordinasiyalı siyasət yeridir. Hazırda rəsmi Bakı da, Ankara da bütün səylərini ona səfərbər ediblər ki, savaşı riskini azaltsınlar və ziddiyyətlər diplomatik yolla həlledilsin. Beləliklə, yaxın perspektivdə bizim üçün ən arzulanan variant budur ki, savaş olmasın. Tərəflər razılığa gəlmədiyi təqdirdə, bu savaştan oradakı soydaşlarımıza mümkün qədər az zərər dəysin, İranda kaos yaranmasın. Yox, əgər kaos yaranarsa, o, qonşu ölkənin sərhədlərindən kənara sıçrarsın”.

□ **E.PASASOY, “Yeni Müsavat”**

Deputat, Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiyaya qarşı mübarizə komitəsinin sədr müavini, ƏHD Partiyasının sədri Qüdrət Həsənzadə "Yeni Məsəvi"nin suallarını cavablandırır:

- Qüdrət bəy, həmkarınız Fazil Mustafa Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına edilən dəyişikliklərlə bağlı narahatlığını bölüşdü. Amma deputat Siyavuş Novruzov bildirdi ki, bu məsələ ümumxalq səsverməsi ilə həll olunmalıdır və müzakirələrə zərurət yoxdur. Sizin dəyişikliklərə münasibətiniz necədir?

- Naxçıvan Muxtar Respublikası Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsidir. Konstitusiyada yazılıb ki, Naxçıvan Azərbaycanın tərkibində muxtar dövlətdir. Əslində orada yazılmalı idi ki, muxtar ərazidir. Moskva və Qars müqavilələrində də elə muxtar ərazi kimi qeyd olunub. Yəni həmin ərazi muxtar mahal da ola bilər, muxtar vilayət də, muxtar respublika da. Biz müstəqillik əldə edəndən, xüsusilə Qarabağ üzərində Azərbaycanın dövlət suverenliyi bərpa olundandan sonra heç muxtariyyətə ehtiyac da yoxdur. Ona görə də təşəbbüslə çıxış etmişdim ki, Naxçıvanda muxtariyyət ləğv olunsun. Ümumiyyətlə, mənim yanaşmam belədir ki, Azərbaycan 15 regiona bölünməlidir, 15 regiondan biri də Naxçıvan olmalıdır. Hər regionun özünün məclisi olmalı və məclisdə regionun başçısı seçilməlidir. Üstəgəl, həmin region üzrə Prezidentin səlahiyyətli nümayəndəsi olmalıdır ki, konstitusiyaya və qanunların icrasına nəzarət edəsin. Bunun üçün də ölkədə konstitusional islahatlar həyata keçirilməli, inzibati ərazi quruluşu dəyişməlidir. Yeni konstitusiyada parlamentin və məhkəmə hakimiyyətinin səlahiyyətləri genişləndirilməlidir.

- Yaxın zamanlarda Azərbaycanda referendum gözlənilir, yoxsa bu, Ermənistanın seçkilərdən sonra baş tuta bilər?

- Konstitusiyaya islahatlarına çox böyük ehtiyac var, amma bunun tezliklə baş tutacağı ehtimalı azdır. Gələcəkdə referendumun keçirilməsi qaçılmaz olacaq. Bu işə yalnız Prezidentin iradəsindən asılıdır.

- Paşinyan yenə də Azərbaycanı "işğal"da ittiham edib. Sizcə, nə baş verir?

- Məncə, Paşinyan fərqindir ki, Ermənistanın gələcəyi Türkiyə və Azərbaycanla sıx əməkdaşlıqdan keçir. Ümumiyyətlə, bu dövlətin mövcudluğu bizimlə dostluqdan keçir.

- Parlamentdəki çıxışınızda bildirdiniz ki, əgər Ermənistanın yüklər Azərbaycan üzərindən daşınırsa, Azərbaycandan da Ermənistanı Qazaxıdan keçən, o cümlədən Sədərəkənd İrəvana gedən dəmir yolu üzümüz bərpa edə bilərik...

- Parlament iclasında dedim ki, əslində Ermənistanın parlament seçkilərində yaxşı olar bu ölkə ilə sülh sazişini imzalayaq. Bu da Paşinyana, Ermənistanın dinc inkişafına əlavə bir dəstək olar. Biz indi Ermənistanı yanacaq satırıq. Bu, imkan verib ki, Ermənistanı yanacağın qiyməti 15-20 faiz aşağı düşsün. Bu, Paşinyan

"Azərbaycan 15 regiona bölünməlidir"

Qüdrət Həsənzadə: "Əgər İranda azərbaycanlılar etnik təmizləmə ilə üzləşsələr, Azərbaycan onları silahlandırmalı, yaxud da öz nizami ordusu ilə kömək etməlidir"

yana çox böyük dəstəkdir. Ermənistanı taxıl Azərbaycan üzərindən daşınır ki, bu da onun mayaya dəyərini aşağı salır, daşınma xərcləri İrəvan üçün xeyli azalır. Ermənistanla dərhal dəmir yolu xətlərini bərpa etməliyik. Bu ölkə bizim ərazidən özünə yük daşıyarsa, biz də Ermənistan üzərindən Naxçıvana yük daşıyaq. Biz Qazaxıdan dəmir yolu xəttini qısa müddətdə bərpa edə bilərik. Eynilə də Sədərəkənd İrəvana gedən dəmir yolunu. Yüklər Qazaxıdan Ermənistanı, oradan da Sədərəkənd Naxçıvana daxil olacaq. Yeni dəmir yolu xətləri yüklərin daşınma xərclərini xeyli azaldır. Həmçinin bu, Naxçıvanın inkişafı üçün son dərəcə vacibdir. Əgər artıq ticarətə də başlamışıqsa, sülh sazişinin yubadılması məqsəduyğun sayıram. Ona görə ki, sülh sazişi imzalanmadıqca, müharibənin yenidən alovlanması ehtimalı az da olsa, qalacaq. Başqa dövlətlərin regiona müdaxilə imkanları mövcud olacaq. Bax, o imkanları onların əlindən almaq üçün həm Azərbaycan, həm də Ermənistan iradə nümayiş etdirməlidir. Əgər Ermənistan gələcəkdə öz konstitusiyasına baxacağı barədə öhdəlik götürərsə, biz konstitusiyanın sülh müqaviləsindəki dəyişməsi ilə bağlı tələbimizi kənara qoyub sülh sazişini imzalaya bilərik. Sülh sazişi imzalanmalı, sərhədlər delimitasiya olunmalı, ticarət əlaqələri,

əməkdaşlıq genişləndirilməlidir.

- Qüdrət bəy, deputat həmkarınız Siyavuş Novruzov Naxçıvanın üç dövlətlə həmsərhəd olduğunu qeyd edərək, bu bölgənin təhlükəsizliyinin təmin olunmasının vacibliyindən də danışdı. Mövcud vəziyyət sizdə də narahatlıq yaradır mı?

- Naxçıvanın təhlükəsizliyi Azərbaycanın təhlükəsizliyidir. Bilirsiniz ki, Türkiyə ilə Şuşa Bəyannaməsi imzalanmışdır. Düzdür, Şuşa Bəyannaməsində qeyd olunmayıb ki, bir dövlətə hücum digər dövlətə hücum kimi qəbul olunur. Ona görə də Türkiyə ilə qarşılıqlı hərbi yardımla bağlı məsələlər daha yüksək səviyyəyə qaldırılmalıdır. Mən komitə iclasında qeyd etmişdim ki, Türkiyə Səudiyyə Ərəbistanı ilə Pakistan arasında imzalanmış hərbi yardım haqqında sazişə qoşulmaq istəyir. Həmin sazişə görə, bir dövlətə hücum, tutaq ki, Səudiyyə Ərəbistanına hücum Pakistana hücum kimi qəbul olunacaq. Türkiyə də bura qoşulmaq istəyir. Ona görə deyəmişdim ki, əgər Türkiyə qoşulsa, biz də həmin sazişə qoşulaq, kollektiv təhlükəsizlik müqaviləsi olsun. Amma hesab edirəm ki, təhlükəsizlik üçün ən doğru yol birinci, dövlətin içində xalqın birliyinin mövcudluğudur. Sözsüz ki, hakimiyyət və xalq arasında birlik olmalıdır. İkincisi, ölkənin güclü iqtisadiyyatı olmalıdır. Güclü ordunu yalnız güclü iqtisadiyyat təmin edə bilər. Ölkənin güclü müttəfiqlərinin olması ilə yanaşı, qonşularla dostluq və əməkdaşlıq siyasəti də yürüdülməlidir. Hazırda Azərbaycan bu siyasəti yürütməyə çalışır. Ona görə də hesab etmərəm ki, Naxçıvan üçün böyük bir təhlükə var.

- İranda baş verənlər haqqında fikirləriniz necədir? Hadisələrin gedişi İranda Azərbaycanlılara nə vəd edir?

- Mən həmişə demişəm ki, İran Azərbaycan türklərinin dövlətidir. Orada əhalinin böyük hissəsi Azərbaycan türkləridir. Hətta bildirmişdim ki, Türk Dövlətləri Təşkilatına İran da daxil edilsin. Cənubi Azərbaycandakı türklər İran dövlətini quran iki əsas xalqdan biridir. Biri farslar, ikincisi Azərbaycan türkləridir. Ona görə də Azərbaycan dili İranda rəsmi dövlət dili olmalı, İran federallaşmalıdır. İranın inkişafını yalnız bu formada təmin etmək mümkündür.

- Azərbaycan və İran prezidentlərinin son telefon danışığı da rəsmi Bakının qonşu ölkəyə münasibətini bir daha nümayiş etdirdi. Necə bilirsiniz, dövlətimizin sağlam və sülhü, təhlükəsizliyi özündə ehtiva edən mövqeyi gələcəkdə azərbaycanlıların milli haqlarının tanınmasına təkan verə bilirmi?

- İranda ciddi konstitusional islahatlara ehtiyac var. İranda real hakimiyyət xalqın seçdiyi şəxsə verilməlidir. İndi biz bilir ki, ali dini lider xalq tərəfindən seçilib və prezidentin də dövlət siyasətini müəyyənləşdirmək səlahiyyəti yoxdur. Məsələn, Ləricinin səlahiyyəti Pezeşkiyanın səlahiyyətindən on dəfə artıqdır. Hələ Xameneini demirəm. Bu baxımdan İranda prezident dövlət idarəetməsində elə bir ciddi rol oynamır, yalnız dini liderin müəyyən tapşırıqları ilə məşğul olur. Ona görə də prezident dəyişsə də, ölkədə yaxşılığa doğru nələrsə dəyişmir.

- Yeni vəziyyət elə bu şəkildə davam edəcək?

- İranda xalq dəyişiklik, normal yaşamaq istəyir. Farslar kimi, digər xalqlar da öz dilində təhsil almaq, mədəniyyətlərini inkişaf etdirmək istəyirlər. İran başqa dövlətləri hədələməyə son qoymalı, sanksiyaların aradan qaldırılması üçün ABŞ ilə danışıqlara başlamalı, hüquqi və demokratik dövlət quruculuğu istiqamətində islahatlar həyata keçirməlidir. Bunlar olmasa, İranda inqilab baş versə, Türkiyə və Azərbaycan Cənubi Azərbaycan türklərinə ciddi şəkildə dəstək olmalıdır. Düzdür, Türkiyə İranın ərazi bütövlüyünü tam şəkildə dəstəkləyir. Mətbuatda türk ekspertlərinin fikirləri ilə tanış oluram; onlar rahatdırlar ki, birdən kürdlər öz muxtariyyətini əldə edərlər. Kürdlər onsuz da öz muxtariyyətlərini İraqda, Türkiyə ilə sərhəddə əldə edəblər. İranda onların muxtariyyətinin olması nəyi dəyişər? İkincisi, yaxşı, kürdlərə görə az qala ölkə əhalisinin yarısını təşkil edən Azərbaycan türklərinin özlərinin heç olmasa milli-mədəni, siyasi muxtariyyəti olmamalıdır? Ona görə də bu yanaşmanı doğru saymıram. Odur ki, Türkiyə və Azərbaycan rəsmiləri ciddi işləməlidirlər. Azərbaycan iqtidarı ABŞ, Rusiya, Türkiyə və İsrailə danışıqlar aparmalıdır: İranda mərkəzi hakimiyyət çöksə, o zaman azərbaycanlıların taleyi necə olacaq... Əgər İran çökcəksə və yaxud federallaşsa, ilk növbədə Azərbayca-

nın qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdən biri hesab edirəm ki, Cənubi Azərbaycanın okeanlara çıxışı olmalıdır. Yəni bu, son dərəcə önəmli bir məsələdir ki, Azərbaycan dövləti bu istiqamətdə hərəkət hər şeyə hazır ola. Mən hələ xeyli müddət öncə demişdim ki, biz ölkədə ərzaq ehtiyatını artırmalıyıq, Azərbaycan İranda proseslərin ən pis ssenari üzrə inkişafına hazır olmalıdır. Oradan ölkəmizə qaçqın axını da ola bilər...

- Yeni deyirsiniz sərhədlərin bağlı olmasına baxmayaraq, eləmi?

- Belə şəraitdə sərhədlərin bağlı olması əhəmiyyətsiz məsələyə çevrilə bilər. İnsanlar bura üz tutacaqsın, neyləyəcəyik, öz soydaşlarımızı sərhəddən buraxmayacağıq? İkincisi, Azərbaycanın bununla bağlı beynəlxalq öhdəlikləri var, qaçqınlara kömək edilməlidir. Bu baxımdan, biz heç cür onların qarşısını ala bilmərik. Qarşısını alsaq da, bunu tarix bizə bağışlamaz və bu, bir qara ləkə kimi Azərbaycan dövlətinin tarixində qalar. Allah iradə eləsin, əgər İranda azərbaycanlılar etnik təmizləmə ilə üzləşsələr, Azərbaycan onları silahlandır-

malı, yaxud da öz nizami ordusu ilə kömək etməlidir. Yəni onların taleyini ümidinə buraxmamalıyıq. Ona görə deyirəm ki, bu məsələlər böyük güclərlə danışılmalıdır.

- ABŞ vitse-prezidentinin səfəri zamanı bu məsələ də müzakirə mövzusu ola bilərmi?

- Ola bilsin ki, Vens gələcə qədər İranla bağlı məsələlər bitsin. Bəlkə də Vens həm də İranda gələcək prosesləri müzakirə etmək üçün Azərbaycana gəlir.

- Proqnozunuz nədir: Tramp İranı vuracağı mı?

- Bu ehtimal çox böyükdür. İran qarşı güc təbii etmək Trampa həm də ABŞ daxilində gündəmi dəyişmək üçün lazımdır. İranın dini rəhbərliyi də hər hansı gəzəftə getməyə hazır görünür, real hakimiyyəti vermək, imtiyazlardan imtina etmək fikrindən uzaqdır. İran yenə də İslam respublikası kimi qala, dini lider Böyük Britaniyadakı kimi, kral səlahiyyətlərini qoruyub-saxlaya, hakimiyyəti varisinə ötürə, bu zaman siyasi partiyalarda da müəyyən təsirini saxlaya bilər. Amma imkan yaratmalıdır ki, icra hakimiyyətini parlament seçkilərində qalib gəlmiş siyasi partiyalar formalaşdırsın və onlar da dövlətin daxili və xarici siyasətinin müəyyənləşməsində, dövlətin idarə olunmasında azad və sərbəst olsunlar.

□ Elsad PAŞASOY, Musavat.com

Kəsici-deşici halətlər

Zamin HACI
zaminhaci@gmail.com

Kəçən ilin dekabrında Bakıda din xadimlərinin forumu olanda çıxış edənlərdən biri də Ailə və Uşaq Problemləri Komitəsinin sədri Bahar Muradova idi. Muradovanın tezislərindən biri heç yadımdan çıxmır: “Erkən nikahların, qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması məsələlərində dini təbliğat müsbət nəticə verə bilər”.

Vallah. Elə bu cür də söyləmişdi. Dini təbliğatın güclü olduğu regionlarda azyaşlı ərə vermək nədir, onlara pis gözlə baxanların gözünü çıxarırlar. Gözləyirlər, qızları ancaq 60 yaşına çatanda alırlar. Hər kişinin də 1,2,3,4 deyil, 0,4 sayda övrəti olur. Dini təbliğatın yüksək səviyyədə olduğu bölgələrdə cənnət anaların ayağı altında sayılır, ona görə anaları tez vurub öldürürlər ki, cənnətə vaxtında və tam şəkildə, ətraflı formada daxil olsunlar. Məsələn, götürək elə İrani...

Ya da götürməyə. Yadımdan çıxmamış, Pezeşki-an müəllim İranda təzə prezident olanda bizdə də bəzi camaat sevinmişdi, hətta dombalaq aşırıdık, deyirdik, Allah, sənə min şükür, azərbaycanlı orada başçıdır. O da insafən, bizi umsuq eləməirdi, vaxtaşırı ana dilimizdə Moşu Göyəzənlinin şeirlərindən oxuyurdu, feyziyab olurduq. Şeir oxuyan adam pis adam ola bilməz axı. AYB-də 3 min nəfər şair üzv var, amma hələ orada şairin şairə güllə atdığı, bibər qazı sıxdığını görənlər olmamışdır. Heç bir-birindən qəfiyə də oğurlamırlar! Hamısı ona görə, məşallah, 850 il yaşayır. Keçən həftə müxbirimiz Nizami Gəncəvi ilə Anar müəllimi Sahil bağında qəlyan çəkərək üzlük haqqı müzakirələri apararkən uzaqdan müşahidə eləmişdir.

3 mini nahaq yerə yazmadım, deyirlər doktor Pezeşkiyanın başqanlığı dövründə təkə yanvarın 2-3 günündə İranda 3 mindən çox adam öldürülüb. Buyur. Bu da sənə doktor... Yozef Mengele irsinin layiqli davamçısı imiş. Bilirəm fikir vermisinizmi, tək nemes doktorlar yox, elə bizim doktorlar da baş kəsib qan tökməyə meyllidirlər. Nəriman Nərimanovdan başlayıb Rövsən Cavadova qədər xeyli doktor adı çəkərim. Yəqin onların içində ən humanisti Əli İnsanovdur. Vallah. (Bu yazıda dini təsir güclü olduğu üçün müəllif tez-tez and içir - müəllif).

Sözləşib, Epşteynin əxlaqi dosyesini izləyəndə bir cəhəti də yada salmalıyıq ki, o, ABŞ vətəndaşı idi. ABŞ isə bəzi reytinglərə görə dindar dövlət sayılır, camaatın 56 faizi dindar imiş (məsələn, həmin reytingə görə bizim Azərbaycanda dindarlıq 34 faizdir, İranda isə 83 faiz). Yeni aşağı-yuxarı bütün dinlərdə azyaşlı uşaqlara humanist münasibət bəslənir. Ta and içmirəm, özünüz söhbəti bilirsiniz. Hələ hansısa ərəb şeyxi Epşteynə Məkkədən Kəbənin örtüyünün parçasını hədiyyə aparıbmiş. Gör nə qədər dindar insan olmuşdur, məşallah, məşallah! Əcəl imkan versə, şeyximizin qudası Qalib müəllimlə 40-cı ziyarətə getmək qismət olarmış...

Bu arada Mirzə Cəlilin adını daşıyan rayonda əmi qardaşı uşaqlarını baltalayıb, azyaşlı qız öləb. Uşaqların atası Rusiyaya qazanc dalyca gedib, bəlkə də bədbəxti Putin tutub Donbasa basıb. Ana isə deyirdi ki, uşaqlarımı mülk üstündə doğradılar. Səhərdə həmin “mülk” görkəmi az-maz da olsa görünürdü. Əgər bizdə camaat artıq “gecəqondu” üstündə uşaqları öldürsə, niyə biz özümüz ölmürük?

Əlbəttə, ritorik sualdır. Həyat davam edir.

Hətta müəyyən qədər inkişaf da var, məsələn, Gəncədə iki futbolçunu bıçaqlayıblar. Harası inkişafdır soruşsanız, yazım, bilin: orada qabaq əsasən məktəbli uşaqları bıçaqlayırdılar. Deməli, müəyyən dərəcədə humanizm yaranıbdır.

Üstəlik, əgər Gəncədə 1 gündə (yazımız dəqiq olsun: gecədə) 2 futbolçu bıçaqlanırsa, gör orada idmanın futbol növünə maraq necə artmışdır! “Kəpəz”in stadionu da istifadəyə verilib, Allaha şükür, halbuki AXC-Müsəvat-Surət dövründə o stadionda dana otarılırdı.

Son illər Cənubi Qafqaz regionunda hərbi fəallığın artması, yeni silah müqavilələri və təhlükəsizlik ritorikasının sərtləşməsi fonunda “silahlanma yarış” anlayışı daha tez-tez səslənir. Ekspertlərin qiymətləndirmələrinə görə, bölgədə klassik mənada tammiqyaslı silahlanma yarış olmasa da, təhlükəsizlik balansını dəyişməyə yönəlməş məqsədli və selektiv hərbi-ləşmə prosesi gedir.

Müşahidəçilər bildirirlər ki, silahlanma prosesi daha çox qarşıdurmanın yenidən alovlanması ehtimalına qarşı qabaqlayıcı tədbir xarakteri daşıyır və siyasi dialoqun alternativinə çevrilmək riski yaradır. Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsindən

Cənubi Qafqazda silahlanma yarış

Bölgədə klassik mənada tammiqyaslı silahlanma yarış olmasa da, təhlükəsizlik balansını dəyişməyə yönəlməş məqsədli hərbi-ləşmə prosesi gedir

sonra hərbi doktrinasında keyfiyyət üstünlüyünün saxlanılmasına xüsusi önəm verir. Müdafiə sahəsində əsas prioritetlər sırasında pilotsuz uçuş aparatları, yüksək dəqiqlikli zərbə vasitələri, müasir hava hücumundan müdafiə sistemləri və rəqəmsal döyüş idarəetməsi dayanır.

Müharibədən sonra ciddi hərbi və psixoloji itkilər yaşayan Ermənistan üçün əsas çağırış ordunun bərpa-sı və müdafiə qabiliyyətinin artırılmasıdır. Son illər İrəvanın silah idxalında diversifikasiya siyasəti diqqət çəkir. Fransa və Hindistanla imzalanan müqavilələr, yeni artilleriya sistemləri və hava hücumundan müdafiə vasitələrinin alınması bu kursun tərkib hissəsi kimi dəyərləndirilir. Ekspertlər hesab edirlər ki, Ermənistanın silahlanması daha çox müdafiə xarakteri daşıyır, lakin regionda balans dəyişmək potensialı məhduddur.

Gürcüstana gəlincə, regiondakı silahlanma dinamikasından nisbətən kənar mövqedə qalır. Tiflis açıq hərbi yarışdan qaçaraq NATO standartlarına uyğunlaşma, müdafiə institutlarının institusional gücləndirilməsi və minimum təhlükəsizlik səviyyəsinin qorunması xəttini seçib.

Rusiya ilə 2008-ci il müharibəsinin yaratdığı reallıqlar Gürcüstanı ehtiyatlı davranmağa vadar edir. Bu səbəbdən ölkə regionda silahlanma yarışında aktiv iştirakçı sayılır.

Analitiklərin qənaətinə görə, Cənubi Qafqazda hazırkı mərhələdə klassik, simmetrik silahlanma yarışından daha çox asimmetrik və siyasi risklərə bağlı hərbi-ləşmə prosesi müşahidə olunur. Əsas təhlükə ondan ibarətdir ki, silahlanma siyasi dialoqun yerini tutaraq yeni eskalasiya risklərini artırır.

Mütəxəssislər vurğulayırlar ki, uzunmüddətli sabitlik yalnız hərbi balansla deyil, hərtərəfli sülh sazişləri, regional əməkdaşlıq mexanizmləri və etimad quruculuğu tədbirləri ilə mümkün ola bilər.

Hərbi ekspert, polkovnik Rövsən Məhərrəmov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, 44 günlük müharibədə Ermənistan silahlı qüvvələrinin hava hücumundan müdafiə sistemlərinin 70 faizi Azərbaycan Ordusu tərəfindən tamamilə məhv edilib: “Ermənistan ordusunun silah arsenalı Qarabağda döyüşlərə göndərilmişdi. Azərbaycan Ordusu onların böyük hissəsini məhv etdi və qənimət kimi götürdü. Müharibədən sonra Ermənistan

silahlar əldə etmək üçün Hindistan, Fransa və digər dövlətlərlə müqavilələr bağlamağa başladı. Müqavilələrə əsasən silahları əldə etməkdədirlər. Ermənistan sülh şəklində həm hücum silahları, həm də müdafiə silahları ilə silahlanır. Bu isə region üçün təhlükədir. Çünki Ermənistan Azərbaycanla hələ sülh müqaviləsi imzalamayıb. Ermənistanın konstitusiyasında qonşu ölkələrə ərazi iddiaları hələ də qalır. Ermənistanda revansizm meylləri yenə də mövcuddur. Revansist qüvvələrin hakimiyyətə gələcəyi halda indi Ermənistanın aldığı silahlar bütün regionu müharibə alovuna bürüyə bilər. Ona görə də belə bir ölkənin silahlanması təbii ki, sülhə xidmət etmir, regionda gərginliyə səbəb olur. İrəvan rəsmi ritorikada silahlanmanı “müdafiə xarakteri” kimi təqdim etsə də, müdafiə və hücum anlayışları müasir müharibələrdə sərhədlərini xeyli itirib. Eyni zamanda Ermənistan faktiki olaraq hücum silahları əldə edir. Ermənistan Fransadan radarlar, hava hücumundan müdafiə (Mistral, GM200), rabitə və müşahidə texnologiyaları, Hindistandan Pinaka YARS, artilleriya sistemləri, raket komponentləri alır. Bu silahlar Er-

mənistanın hava məkanının qorunmasını gücləndirir, dərinlikdə yerləşən hədəflərə zərbə imkanını artırır, ordunun operativ dözümlülüynü yüksəldir. Bu silahlanma regionda balansı köklü şəkildə dəyişə bilməsə də lokal səviyyədə qismən dəyişə bilər. Ona görə balansı köklü dəyişə bilməz ki, Azərbaycan Ordusu texnologiya, təlim, əməliyyat təcrübəsi və inteqrasiya baxımından hələ də üstündür və inkişafdadır. Türkiyə ilə hərbi əməkdaşlıq faktiki olaraq Azərbaycanın strateji arxa-dayağıdır, Ermənistanın canlı qüvvə ehtiyatı məhduddur, iqtisadi və sənaye bazası zəifdir. Amma silahlanma Ermənistan tərəfinə “təhlükəsizlik illüziyası” verə bilər ki, bu illüziya isə tarixdən də bəllidir ki, ən təhlükəli faktordur”.

Ekspert onu da dedi ki, Cənubi Qafqaz regionunda ümumi silahlanma tendensiyası xarici oyunçuların, məsələn, Fransa, Rusiya, İran kimi ölkələrin, eləcə də Hindistanın öz silahları ilə regionda mövqə qazanmağa çalışmasına gətirib çıxara bilər. Hindistan nümunəsində artıq bunun işatları var. Eyni zamanda silahlanma sülh prosesini zədələyə bilər.

□ **Əlibar SEYİDAĞA,**
“Yeni Müsavat”

Rusiya-Ukrayna müharibəsi Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) üzv ölkələr arasında etimadı ciddi sarsıdıb. Belə ki, Azərbaycanın GUAM-da ki (Gürcüstan, Ukrayna, Azərbaycan, Moldova) müttəfiqi Ukraynadan sonra Moldova da MDB-dən çıxmaqda qərarlı kimi görünür.

Yada salaq ki, Gürcüstan 2008-ci ilin avqust müharibəsindən sonra MDB-ni tərk edib və 2009-cu ildə bu qərar rəsmən qüvvəyə minib. Ukrayna isə MDB-nin təsis sənədlərini heç vaxt ratifikasiya etməsə də, 2014-cü ildən

MDB-də "bayraq tökümü" - Rusiyanın əks həmləsi

Azərbaycanda əsas siyasi və iqtisadi prioritetlər bu birlikdən kənar formatlarda formalaşır; proses artıq geridönməz mərhələyə keçib

sonra birliyin strukturlarında iştirakını faktiki olaraq dayandırır və sonrakı illərdə MDB çərçivəsində bir sıra sazişlərdən çıxıb.

Ötən həftə isə bəlli olub ki, Moldova parlamenti yaxın günlərdə üç fundamental sənədi ləğv etməyi planlaşdırır: MDB Nizamnaməsi, Birliyin yaradılması haqqında müqavilə və onun əlavəsi. "Lazımı sənədlər təsdiq üçün milli qurumlara göndərilib", - deyir Moldova Xarici İşlər Nazirliyindən bildirilib. 2026-cı ilin fevral ayının ortalarına planlaşdırılan hökumət təsdiq prosedurları başa çatdıqdan sonra sözügedən sənədlər parlamentə təqdim ediləcək və burada yekun qərar deputatlar tərəfindən veriləcək. Parlament səsverməsi fevralın sonu və ya martın əvvəlində keçiriləcək. Daha sonra prezident tərəfindən təsdiqlənəcək, bundan sonra Xarici İşlər Nazirliyi rəsmi geri çəkilmə notası verəcək. Bütün prosedur bir il ərzində başa çatacaq.

Rusiya isə artıq Moldovanın bu qərarının qarşısını almaq üçün tərəfdarlarını hərəkətə keçirib. Bildirilir ki, Moldova müxalifəti hökumətin qarşısını kəsmək üçün referendum təşəbbüsü ilə çıxış etmək istəyir. Bunun üçün 100 min imza toplamalıdır. İddia olunur ki, sorğulara görə, əhəlinin əhəmiyyətli hissəsi MDB ilə əlaqələrin kəsilməsinə qarşıdır. Aydındır ki, təşkilatda inteqrasiya formal olaraq qalır, qəbul edilən qə-

rarların böyük hissəsi icra mexanizmlərindən belə məhurdur. Elə Azərbaycan da əsas siyasi və iqtisadi prioritetlər MDB-dən kənar formatlarda formalaşır. MDB hüquqi baxımdan yaşayır, amma siyasi və strateji baxımdan funksionallığını itirib. Bu, "səssiz dağılma" və ya "dondurulmuş qurum" modelidir.

Siyasi şərhçi Kamran Məmmədli "Yeni Müsavat"a deyib ki, MDB-də baş verənlər hansısa "anti-Rusiya isterikası" deyil, geosiyasi reallığın hüquqi formaya salınmasıdır: "Rusiya-Ukrayna müharibəsi bu prosesdə sadəcə, katalizator oldu. MDB yarananda ideya bu idi ki, SSRİ dağılsa da, mərkəz qalır. Yeni Moskva hərbi, siyasi və iqtisadi məsuliyyəti üzərinə götürmədən periferiyanı nəzarətdə saxlayır. Nə NATO tipli kollektiv müdafiə öhdəliyi var idi, nə Avropa İttifaqı tipli iqtisadi inteqrasiya. Amma əvəzində bir "psixoloji çətin" mövcud idi. Yeni hər halda, Rusiya var. Ukrayna müharibəsi bu çətinliyi yandırır külə çevirdi".

Siyasi şərhçi deyib ki, Rusiya MDB məkanında qaydaların təminatçısı rolunu itirib: "Əgər bir təşkilatın aparıcı dövləti üzv ölkələrdən birinə qarşı ərazi iddiası irəli sürürsə, müharibə aparırsa və bunu "tarixi ədalət" kimi təqdim edirsə, bu təşkilat artıq hüquqi yox, risk

mənəbəinə çevrilir. MDB üzvləri üçün indi əsas sual "Növbə kimindir?" sualıdır. Moldovanın qərarı da bu, qorxudan yox, rəşional hesablamadan doğur. Kişinyov anlayır ki, MDB-də qalmaq ona nə təhlükəsizlik zəmanəti verir, nə də iqtisadi üstünlük. Əksinə, Avropa İttifaqı ilə münasibətlərdə əlavə izahat yükü yaradır. Bu, strateji qeyri-müəyyənliyin institusionalaşdırılmasıdır və heç bir dövlət uzun müddət bu vəziyyətdə qala bilməz. Rusiyanın Moldovaya qarşı "əks həmləsi" isə artıq klassik arsenalın sonuncu mərhələsidir. Rusiya Moldovada daxili parçalanmanı dərinləşdirmək, referendumu siyasi mina kimi işə salmaq, əhəlinin iradəsini selektiv sorğularla manipulyasiya etmək kimi bir proses başladıb. Amma bu metodun işləməsi üçün resurs lazımdır. Rusiya isə artıq iqtisadi, reputasiya və hərbi baxımdan resurs defisitindədir".

Siyasi şərhçi deyib ki, MDB-nin bugünkü vəziyyəti ilə bağlı daha bir vacib detal var: "Təşkilatın kağız üzərində qalması Moskvaya artıq üstünlük vermir. Çünki qərarların icra mexanizmi yoxdur. Bir ölkə razılaşmanı pozanda sanksiya mexanizmi işə düşür. Mübahisələrdə arbitraj yoxdur. Təhlükəsizlik zəmanəti sıfırıdır. Belə olan halda, üzvlük, sadəcə, siyasi inersiyadır. Başqa bir şey deyil. Azərbaycan üçün bu mənzərə

əvvəldən aydın idi. Bakı MDB-ni nə emosional, nə ideoloji platforma kimi qəbul edib. Bu, sadəcə, keçid dövrünün hüquqi qalığı idi. Azərbaycan enerji ixracını, nəqliyyat marşrutlarını, təhlükəsizlik balansını MDB-dən kənarda qurdu. Ona görə də indi MDB-də baş verən "bayraq tökümü" Bakının strategiyasına təsir etmir. Sadəcə, əvvəlcədən doğru oxunan xəritənin təsdiqidir. Əslində MDB-nin dağılması klassik mənada baş vermir. Samtlar yoxdur, fəvqəladə sammitlər yoxdur, dramatik bəyanatlar yoxdur. Sadəcə, dövlətlər bir-bir sənədləri ləğv edir, iştirakdan çıxır, nümayəndəlikləri ixtisar edir. Bu, səssiz geosiyasi evakuasiyadır. Bu gün Rusiyanın problemi MDB-ni itirməsi deyil. MDB onsuz da alet idi. Problem odur ki, bu aletin alternativləri yoxdur. Yeni model təklif edilmir. Qorxu isə artıq işlək mexanizm deyil. Postsovet məkanında baş verən proseslər göstərir ki, dövlətlər Moskva ilə münasibəti istəmir, amma Moskvanın yaratdığı qeyri-müəyyənlikdən çıxmaq istəyirlər. Bu isə imperiya mərkəzləri üçün ən təhlükəli ssenaridir. Yeni MDB-də "bayraq tökümü", sadəcə, simvol deyil. Bu, Rusiyanın regional cazibə gücünün hüquqi sənədlər üzərindən ölçülən real göstəricisidir. Və bu proses artıq geridönməz mərhələyə keçib".

□ E.MƏMMƏDƏLİYEV,
Musavat.com

Bakı və London müdafiə sahəsində bir cəbhədə

Azərbaycanın müdafiə sənayesi naziri və müdafiə nazirinin müavini Vernon Koakerlə müzakirələrdə...

Böyük Britaniyanın müdafiə üzrə dövlət naziri Vernon Koaker Bakı ilə London arasında müdafiə tərəfdaşlığının dərinləşdirilməsi məqsədilə Azərbaycan nümayəndələri ilə bir sıra görüşlər keçirib. Koaker bu barədə özünün X sosial media səhifəsində məlumat verib.

O bildirib ki, dekabr ayında Azərbaycana səfərindən sonra müdafiə sənayesi naziri Vüqar Mustafayev, müdafiə nazirinin müavini Aqil Qurbanovu və Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi Xəlid Əhədovu Londonda salamlayıb. Tərəflər ikitərəfli müdafiə əməkdaşlığının daha da inkişaf etdirilməsini müzakirə ediblər.

Görüşlə bağlı şərh verən Böyük Britaniyanın Bakıdakı səfəri iki ölkənin strateji tərəfdaşlıqlarını gücləndirmək üçün yeni addımlar atıldığını qeyd edib. O, Azərbaycan nümayəndə heyətinin səfərinin son on ildə müdafiə sektorunda ən təmsilçi səfər olduğunu və Azərbaycanın müdafiə və təhlükəsizlik məsələlərində Böyük Britaniya üçün vacib tərəfdaş olaraq qaldığını bildirib. Son dövrlərdə Böyük Britaniya ilə Azərbaycan arasında müdafiə sahəsində təmasların intensivləşməsi diqqətçəkən geosiyasi tendensiyanın göstəricisidir. Böyük Britaniyanın müdafiə üzrə dövlət nazirinin Azərbaycan nümayəndə heyəti ilə Londonda keçirdiyi görüşlər təkcə ikitərəfli əməkdaşlıq kontekstində deyil, həm də Cənubi Qafqaz və daha geniş Avrasiya məkanında dəyişən təhlükəsizlik arxitekturası fonunda qiymətləndirilməlidir.

Böyük Britaniya uzun illərdir Azərbaycanla əsasən enerji sahəsində strateji tərəfdaş kimi çıxış edir. Lakin global təhlükəsizlik risklərinin artması, Ukrayna müharibəsi, Yaxın Şərqdə gərginlik və NATO daxilində yükün yenidən bölüşdürülməsi Londonda öz müdafiə tərəfdaşlıqlarını genişləndirmək zərurəti yaradır. Bu kontekstdə Azərbaycan regionda sabitlik potensialı, hərbi təcrübəsi və geostrateji mövqeyi ilə Böyük Britaniya üçün etibarlı tərəfdaş kimi önə çıxır.

Eyni zamanda London Cənubi Qafqazda təsir imkanlarını artırmaqla həm Rusiyanın ənənəvi dominant mövqeyini balanslaşdırmağa, həm də regionun Avroatlantik təhlükəsizlik sistemləri ilə daha sıx əlaqələndirilməsinə töhfə verməyə çalışır.

Azərbaycan üçün Böyük Britaniya ilə müdafiə əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi bir neçə strateji məqsədə xidmət edir. İlk növbədə, Bakı hərbi tərəfdaşlıqlarını şaxələndirməyə çalışır. Bu, həm silah və texnologiya mənbələrinin çoxaldılması, həm də siyasi maneəvə imkanlarının genişləndirilməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

İkinci mühüm məqam müdafiə sənayesi sahəsində texnologiya və təcrübə mübadiləsidir. Böyük Britaniyanın qabaqcıl hərbi-texnoloji imkanları Azərbaycan üçün modernləşmə və peşəkar kadr hazırlığı baxımından maraqlıdır. Vernon Kokerin görüşlərdə məhz müdafiə sənayesi mövzusunda xüsusi diqqət yetirməsi bunu təsdiqləyir.

Azərbaycan nümayəndə heyətinin səfərinin Böyük Britaniya səfəri tərəfindən "son on ilin ən təmsilçi müdafiə səfəri" kimi xarakterizə edilməsi bu təmasların simvolik deyil, institusional xarakter daşdığını göstərir. Bu, həm regional aktorlara, həm də Qərb paytaxtlarına açıq mesajdır: Bakı Qərb strukturları ilə təhlükəsizlik dialoquunu genişləndirmək niyyətindədir.

Digər tərəfdən, bu yaxınlaşma Ermənistan, İran və Rusiya tərəfindən də diqqətlə izlənilir. Xüsusilə Ermənistanın Qərblə təhlükəsizlik axtarışları fonunda Azərbaycanın Böyük Britaniya ilə müdafiə dialoquunu gücləndirməsi regional balansın dəyişməsinə Bakının aktiv oyunçu olduğunu nümayiş etdirir.

Böyük Britaniya-Azərbaycan müdafiə əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi tərəflərin qısamüddətli taktiki maraqlarından daha çox, uzunmüddətli strateji hesablamalara əsaslanır. Bu proses Bakı üçün təhlükəsizlik və texnoloji imkanların genişlənməsi, London üçün isə regionda etibarlı tərəfdaş və geosiyasi mövqelərin möhkəmləndirilməsi deməkdir. Görünən odur ki, bu xətt yaxın dövrdə daha konkret layihələr və institusional mexanizmlərlə davam etdiriləcək.

□ Emil SALAMOĞLU,
"Yeni Müsavat"

... Söz elə vaxtına çəkər. 23 il əvvəl, fevralın 12-dir. Azərbaycan millisi yenə də bizi üzən oyunlardan birini göstərməkdədir. Bir il sonra - yeni 2004-cü ildə keçiriləcək Avropa Çempionatının finalına vəsiqə qazanmaq üçün seçmə oyunları keçirilir. Millimiz Podqoritsa şəhərində Serbiya və Çernoqoriya yığmasının qonağıdır. Meydan sahibləri iki top fərqlə irəlidedir və hamı kimi mən də hirsli və məyusam: axı nə qədər uduzmaq olar?!

Futbolçu Qurbanın yaşatdığı bayram

Lakin futbol tarixinə qara həflərlə yazılacaq dönüş baş verir. O dönüş ki, rəqibin baş məşqçisinin istefasına qədər gətirib çıxarır. 7 nömrəli Mahmud Qurbanovun yerinə yetirdiyi cərimə zərbəsi zamanı top rəqib oyunçulara toxunaraq 9 nömrəli Qurban Qurbanovun ayağına düşür və o, incə toxunuşla hesabı minimuma endirir. Oyunun 57-ci dəqiqəsidir. Cəmi 19 dəqiqə sonra isə 17 nömrəli Ramiz Məmmədovun diaqonal ötürməsinə yenə də Qurban ağıllı tərzdə qəbul edir və heç gözləmədən uzaq sağ küncə göndərir. Vəssalam, 76-cı dəqiqə və rəqib öz meydanında az qala affekt vəziyyətindədir. Hər iki qolun müəllifi Bakıda keçirilən cavab görüşündə də rəqibin yenə 0:1 üstün olduğu halda, 87-ci dəqiqədə vurduğu penaltı ilə komandamıza bərabərlik qazandırır, az sonra isə Fərrux İsmayilov qələbə qolunu vurur. Bakı küçələrində bayramdır, avtoyürüşlərdir - yenə də Qurbanın iki oyuna üç qolu və yoldaşlarının əməyi sayəsində...

Allahverdi Bağirovla başlayan böyük yol

... Mən Qurban Qurbanov bu oyunlarla daha çox xatırlayıram. Azərbaycan millisində keçirdiyi 68 oyunda 14 qol vurub və onun rekordunu yalnız 2025-ci ildə Emin Mahmudov təzələyə bilib. Buna qədər isə Qurban millinin bombardiri idi. Elə bu gün də Qurbanov Azərbaycan futbol məşqçilərinin bombardiridir. Onun qazandığı uğurları, avroklublarda fəth etdiyi zirvələri hələ çətin ki, yaxın illərdə təzələyə bilən olsun.

Biz arzu etmirik ki, futbolçu Qurbanın rekordunu 20 il sonra Eminin təzələdiyi kimi, digər klubların da məşqçiləri onun məşqçi uğurlarını 20 il sonra təkrarlasınlar, əksinə, tez olsun. Lakin qarşıdakı illər üçün o potensialı hansısa yerli komandamızda görmək olmur. Bəli, buna görə də 115 yaşlı Azərbaycan futbol tarixində bütün rekordlar Qurban Qurbanovun adındadır. 2026 isə bu cəhətdən əlamətdardır - futbolumuzun 115 ili tə-

mam olur.

Yeni Cümhuriyyətimizin də yaşından böyükdür futbolumuzun yaşı, di gəl, Cümhuriyyətimiz qədər böyük deyil. 115 ildə Azərbaycan futbolu ilə öyünəcək azsayılı faktlar var. Birini elə müqəddimə hissəsində qeyd elədik. Səbəblərə isə toxunsaq, gərək böyük bir kitab yazsaq. Ancaq bu 115 ildə futbolumuzda başımızı uca edən iki ad var - Milli Qəhrəman Allahverdi Bağirovla başlayan "Qarabağ" və Qurban. Birincisi həm

at üçün tədbirdə ən xoş sözlərini çatdırdı. Bu da Qurbanovun başqalarından fərqlənir.

Eyni zamanda o, nümunəvi ailə başçısıdır. Onun oğlu Musa Qurbanlı da atasının yolunu davam etdirir və Ağdam klubunda çıxış edir. Yeri gəlmişkən, Qurban övladına öz qardaşının adını qoyub.

Xoca 21 il sonra eyni stadiona, bu dəfə...

... Hazırda Qurbanov karyerasının ən parlaq dövrlərini yaşamaqdadır. 2008-ci il

Qurban xoca - zaqatalalı balasının uğurunun sirri...

Azərbaycan futboluna oyunçu və məşqçi kimi bombardir olaraq düşən Qurban Qurbanovun şöhrəti ölkə miqyasını çoxdan aşıb, amma o...

Qarabağ, həm "Qarabağ" üçün özünü qurban verib, ikincisi isə "Qarabağ"ı futbol nəhənglərinin olduğu zirvələrə qaldırıb. Hər ikisinə xalq bir ömür minnətdardır...

"Bəsdir, özünə başqa sənət seç!"

Kimdir bəs Qurban? Bu zaqatalalı balası necə oldu ki, futbolçu olmağa qərar verdi?

Qurban Qurbanov 13 aprel 1972-ci ildə Zaqatala şəhərində dünyaya gəlib. Onu şəxsən yaxından tanıyan **Mahmud Məmmədov** Zaqatalanın II Tala kəndindədir. Dediynə görə, "Qarabağ"ın keçdiyi inkişaf yolu ona Qurbanovun uşaqlıq illərini xatırladır: "Mən ondan 10 yaş böyüyəm. Kənddəki evimiz onlara yaxın idi. Xatırlayıram, o, hər gün topu qoltuğuna vurub, məşqə girdi. Başqa uşaqlar küçədə başqa-başqa oyunlar oynayırdı, Qurbanın günü meydançada keçirdi. Zaqatalada Şaban Şirdanovu hamı tanıyır, "Daşqın"ın baş məşqçisi olub.

Qurbanın ilk müəllimi də o olub. Məhəllədə yaşlı adamlar, ağsaqqallar ondan soruşurdu ki, ay bala, hər gün hara gedirsən belə? Cavab verirdi ki, futbola. Deyirdilər ki, bəsdir həvəsini futbola saldın, özünə başqa sənət seç, nə görmüsən

topda... O da həmişə eyni sözü təkrarlayırdı: mən futbolçu olacağam! Özü də bu sözü elə inamla deyirdi ki... Deyirdi ki, mənə heç kim fikrimdən döndərə bilməz, məqsədimə çatmaq üçün bütün çətinliklərə dözəcəyəm. Elə də oldu. Tezliklə "Daşqın"da parladı, oradan da böyük futbola yolu açıldı".

M.Məmmədovun bildirdiyinə görə, Qurbanovlar böyük ailədir və 4 qardaş xasiyyətə bir-birinə bən-zəyir: "Qurban qardaşların ən kiçiyidir. Toppuş uşaq idi, hərdən yanaqlarından tutub dartardıq. Başqa işlərə elə həvəs eləməzdi, fikri elə o vaxtdan futbolda idi. Gözləri üzündən tez güldürdü. İndi də elədir..."

Bəzən deyirlər ki, qarabaqa adamdır. Qətiyyəni elə deyil. Sadəcə, artıq sözlər danışmaz, yersiz gülməz. Kənddə yaşlılar Qurbanı həmyaşıdlarına nümunə göstərirdilər, deyirdilər ki, siz də çalışın, onun kimi olun". Qeyd edək ki, Zaqatalanın "Daşqın"ından çıxan gənc Qurban sonrakı dövrlərdə "Turan" Tovuz, "Neftçi" Bakı, "Dinamo" Bakı, "Volgar" (Rusiya), "Kur-Nur" (Qazaxıstan) kimi komandalarda heyətdə oynayıb. Xüsusilə "Neftçi"nin tərkibində çıxış etdiyi illər onun peşəkar səviyyədə tanınmasında böyük rol oynayıb.

Qurbanovun əsas futbolçu kimi fərqləndiyi cəhət yüksək texnikası, intizamı oyunu və liderlik xüsusiyyətləri olub. 174 top vurmaqla Azərbaycan çempionatları tarixində ən məhsuldar hücumçulardan biri olaraq qalıb.

Soyuqqanlı və imanlı

Qurban Qurbanov ailəsinə böyük önəm verən bir şəxs kimi tanınır. O, ailəsində hər zaman dəstək və anlayış görüb. Qurban Qurbanovun ailəsi onun həyatında ən böyük motivasiya mənbəyidir. Onun uşaqlıqdan formalaşan təmkinli xarakteri isə bu günə qədər özünü hər addımda göstərir. Bu xüsusda Qurban Qurbanovun imanlı biri olmasını da altından qırmızı xətt çizərək vurğulamaq lazımdır. Kəsəsi, onun xarakterindən irəli gələrək həm emosiyalarını cılovlamağı bacarması, həm də imanlı şəxs kimi öz hisslərinə hakim kəsilməsi bir baş məşqçi, futbolçularının bir xocası kimi onun müdrikliyini nümayiş etdirir.

Məsələn, dünyanın nəhəng klublarının dəlisov baş məşqçiləri var, biri elə Diego Simeone. Olduqca emosionaldır. Yeni komandası ilk dəqiqələrdə qol vurur, özünə əl qatır, sanki oyunun son saniyələrində qələbə topunu vurublar. Ancaq Qurbanov kifayət qədər soyuq-

qanlıdır, hətta qalib gələndə belə sevincini öz içində boğmağı, çox da bürüzə verməməyi, bir azərbaycanlı kişisi xarakterini ortaya qoymağı bilir. Bu, onun xasiyyəti ilə inancının çulğalaşmasıdır.

Odur ki, mətbuat konfranslarında, müsahibələrində hər zaman rəqibləri haqda ədəb-ərkanla danışar, ən zəifli ilə ən güclüsünə fikirlərində fərq qoymaz, aşağılamaz, replika atmaz, qalib gələndə də, uduzanda da ən yüksək fikirləri söyləyər. Bu, böyük qəlb tələb edən işdir. Dəfələrlə onu qıcıqlandırmaq, özündən çıxarmaq istəyiblər, amma xoca brifinqlərdə mümkün qədər "dişini dişinə sıxmağı", ədəbini gözləməyi bacarıb.

Doğrudur, son zamanlar xüsusən də yerli çempionatda hakimlərin bəsit səhvləri onu əsəbləşdirir və qəzəbini gizlədə bilmir. Bu da ondan irəli gəlir ki, böyük meydanlar, peşəkar hakimlər, "Çel-si", "Benfika", "Ayntraxt", "Liverpul" və daha kimlər görmüş Qurbanovu indi yerli hakimlərin hərəkətləri hirsəndirməyə bilməz. Bununla belə, yenə də onlar haqda müsbət fikirlər söyləyir. Son olaraq hakim Elçin Məsiyev haqda bunu deyə bilərəm. Xoca onun oyun boyu pauzalar verməsinə hirsələnmişdi, amma mətbu-

dən "Qarabağ"ın başına keçən xoca 18 ildir ki, "köhlən atları" pillə-pillə uğurlara daşıyır. Burada təbii ki, hamının əməyi var, amma Qurbanov fenomeni bir ayaqdır. İndi heç kəs "Qarabağ"ı Qurbansız təsəvvür etmir, yaxud da onun yoxluğunda eniş dövrünü yaşayacaq bir komanda kimi görür. Çünki burada yuxarıda qeyd etdiyimiz Qurbanov xarakteri önəmli rol oynayır. Azərbaycanın adını və "Qarabağ"ın adını Avropanın ən yaxşı 22-ci komandası edən Qurbanovu indi daha bir imtahan gözləyir - xoca 21 il sonra yenidən "St James' Park"a yollanacaq.

Qurban ilk dəfə bu stadionda 2005-ci ildə futbolçu kimi Azərbaycan yığmasının heyətində gedib. O, İngiltərə millisinə qarşı matça start heyətdə çıxıb. Qurbanov həmin oyunda hesabı açmağa yaxın olub. O, qapıya zərbə vurub, lakin top dirəyin yarımdan keçərək qapı xəttindən meydana çıxıb. Matç isə İngiltərənin 2:0 hesablı qələbəsi ilə yekunlaşmışdı.

Bu dəfə isə komandamız "Nyukasi"nin qonağı olacaq. Ancaq "St James' Park"da hakimin final fitinin eyni hesabın (0:2) "Qarabağ"ın xeyrinə bitməsi ilə görmək və eşitmək istəyirik...

□ **Emil SALAMOĞLU,**
 "Yeni Müsavat"ın redaktoru

ABŞ-nin Ədliyyə Nazirliyi (DOJ) həbsxanada ölən, az-yaşlı qızların cinsi istismarı və insan alverində ittiham olunan amerikalı maliyyəçi Cefri Epşteynlə (Jeffrey Epstein) bağlı indiyədək ən geniş sənəd paketini ictimaiyyətə açıqlayıb.

Sfera.az xəbər verir ki, DOJ tərəfindən yaradılan "Epstein Library" platformasında ümumilikdə 3 milyon səhifə sənəd, 180 min foto və 2 min video material yerləşdirilib. Bu sənədlər Epşteynin uzun illər ərzində formalaşdırdığı beynəlxalq əlaqə şəbəkəsini, şəxsi yazışmalarını, səfər planlarını, şahid ifadələrini və istintaq materiallarını əhatə edir.

Yeni açıqlanan sənədlər dünya mediasında geniş rezonans doğurduğu kimi, Azərbaycanla bağlı qeydlərin də üzə çıxması diqqət çəkib. Açıqlanan materiallar arasında Epşteynin müxtəlif illərdə yazdığı elektron məktublar xüsusi yer tutur. Bu məktubların bir qisminə Azərbaycanın və Bakının adı birbaşa çəkilir. Sənədlərə əsasən, Epşteynin "Sultan bin Sulayem" adlı şəxslə 2011-ci və 2015-ci illərə aid yazışmaları mövcuddur.

2011-ci ilin 30 avqust tarixli e-məilə Epşteyn qarşı tərəfə belə yazır: "Azərbaycanlı dostun Parisə gəlir, yoxsa bu həftəsonu biz Bakıya gedək?" Həmin yazışmada Epşteyn Bakıya birbaşa uçuşun olub-olmadığını da soruşur. Məktubda konkret səfər tarixi göstərilməmişə də, Bakıya getmək ehtimalının müzakirə edildiyi aydın görünür. Lakin sənəd-

Epşteyn Bakı haqda nələr yazıb?

İnsan alverində ittiham olunan amerikalı maliyyəçinin ələ keçirilən yazışmasından sitat: "Azərbaycanlı dostun Parisə gəlir, yoxsa biz ora gedək?"

lərdə Epşteynin 2011-ci ildə Bakıya səfər etdiyini təsdiqləyən uçuş qeydi və ya başqa rəsmi məlumat yer almır.

2015-ci ilə aid başqa bir yazışmada isə Sultan bin Sulayem sentyabr ayında Bakıda olduğunu bildirir. O, Bakının fotolarını Epşteynə göndərərək şəhəri yüksək qiymətləndirir: "Amma sənə deyim ki, Bakı çox gözəldir. Parisdən daha gözəl bir şəhərdir, inan mənə". Həmin məktubda Epşteynin Bakıya gələcəyi təqdirdə ona qoşula biləcəyi də qeyd olunur. Epşteyn bu məktuba cavab olaraq belə yazır: "Oktyabrın 29-u Dubaya gələ bilərəm və oradan gedə bilərəm?" Bu yazışmalar Bakının Epşteynin beynəlxalq əlaqələr şəbəkəsində potensial səfər məkanı kimi nəzərdən keçirildiyini göstərsə də, onun faktiki olaraq Azərbaycana səfər edib-etmədiyi sənədlərlə təsdiqlənmir.

Açıqlanan sənədlərlə paralel olaraq ABŞ Nümayəndələr Palatasının Nəzarət Komitəsindəki demokratlar tərəfindən yayımlanan

fotolar da diqqət mərkəzinə düşüb. Həmin fotolar arasında Epşteynin Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindən olan biznesmen Sultan Əhməd bin Sulayemlə birgə şəkli yer alır. Lakin yazışmalarda adı çəkilən "Sultan bin Sulayem"lə fotodakı biznesmenin eyni şəxs olub-olmadığı rəsmi şəkildə təsdiqlənməyib. Sultan Əhməd bin Sulayem bu yazışmalarla bağlı ictimai açıqlama verməyib.

"Merante-Baku-İmportant": Konqres səfəri planları

Epşteyn sənədlərində Azərbaycanın adının keçdiyi digər diqqətçəkən məqam 2014-cü ilə aid e-məillərdir. Həmin il Epşteynin qardaşı Mark L.Epşteyn Cozef Merante adlı şəxsdən aldığı və "Merante-Baku-Important" başlığı ilə işarələnmiş məktubu Cefri Epşteynə göndərmiş. Məktubda qeyd olunur ki, ABŞ Konqres üzvlərinin 21 may-4 iyun tarixlərində Azərbaycana səfəri planlaşdırılıb, yalnız bir konqres üzvü səfəri təsdiqləyib, digərləri imtina edib, azərbaycanlı sponsor-

lar yaranmış vəziyyətdən narahatdır, konqresmenlərin yerinə media, maliyyə, bankçılıq, təhsil və digər sahələrdə tanınmış şəxslərin cəlb edilməsi təklif olunur, səfər "plus-one" formatında nəzərdə tutulur və bütün xərclər birinci sinif səviyyəsində qarşılanır.

HDI-nin saytında yayımlanan məlumatlara əsasən, səfər "AzPod" şirkəti ilə birgə təşkil olunub, nümayəndə heyəti Bakıda parlament üzvləri və keçmiş xarici işlər naziri Elmar Məmmədya-rovla görüşüb. Epşteynin bu

səfərin təşkili və nümayəndə heyətinin formalaşdırılmasında birbaşa rolunun olub-olmadığı sənədlərdə açıq göstərilir. ABŞ Ədliyyə Nazirliyi və hüquq ekspertləri bildirir ki, Epşteynlə yazışmaların və ya əlaqələrin mövcudluğu avtomatik olaraq cinayət məsuliyyəti yaratmır. Açıqlanan sənədlər ittiham aktı deyil, "müşəri siyahısı" hesab olunmur, sənədlərdə adıçəkilən ölkə və şəxslərlə bağlı hüquqi nəticə çıxarılmasına əsas vermir.

Açıqlanan Epşteyn sənədləri göstərir ki, Azərbaycanın və Bakının adı bu materiallarda əsasən şəxsi yazışmalar, səfər planları və beynəlxalq əlaqələr kontekstində hallanır. Sənədlərdə Azərbaycan dövləti və ya rəsmi şəxslərlə bağlı hər hansı birbaşa cinayət ittihamı yer almır. Bununla belə, sənədlər Epşteynin global əlaqə şəbəkəsinin miqyasını və müxtəlif ölkələrlə bağlı planlarını üzə çıxarmağa davam edir. Prosesin növbəti mərhələlərində yeni materialların açıqlanması istisna edilmir.

Mediada müharibə "azarkeşliyi"

İnsanlar bir tərəfdən yenidən eyni ağrını yaşamaqdan qorxur, digər tərəfdən isə...

Müharibə xəbərləri, hərbi qarşıdurmalar və geosiyasi böhranlar uzun illərdir medianın əsas gündəm mövzularındandır. Maraqlıdır ki, real təhlükə uzaqda olanda belə, cəmiyyət gərgin, qorxu və həyəcan yaradan xəbərləri daha çox oxuyur, izləyir və paylaşır. Bu meyl təkə informasiya açlığı ilə deyil, insan psixologiyası və müasir media mexanizmləri ilə birbaşa bağlıdır. Müharibə təcrübəsi yaşamış cəmiyyətlərdə bu mövzuya həssaslıq daha yüksək olur. Keçmiş travmalar, itkilər və kollektiv yaddaş gərgin xəbərlərə marağı artırır. İnsanlar bir tərəfdən yenidən eyni ağrını yaşamaqdan qorxur, digər tərəfdən isə "hazır olmaq" ehtiyacı hiss edir. Bu psixoloji vəziyyət medianın təsirini daha da gücləndirir. Nəticə olaraq, cəmiyyətin gərgin xəbərlərə aludə olması təbii psixoloji mexanizmlərdən qaynaqlansa da, bu meyl media tərəfindən gücləndirilir. Balanslı informasiya mühiti isə həm medianın peşəkarlığından, həm də oxucunun şüurlu seçiminə asılıdır.

Mətbuat Şurasının sədr müavini, media eksperti Müşfiq Ələsgərli "Yeni Müsavat"a açıqlamasında bildirib ki, media cəmiyyətdə daha çox sülh ovqatı yaratmalıdır: "Beynəlxalq statuslu jurnalist təşkilatlarının koordinasiya platformalarından olan "Free Press Unlimited" öz hesabında qeyd edir ki, cəmiy-

yətlərin sülh ovqatına köklənməsində medianın rolu önəmlidir. Məlumat gücdür, ictimai rəyə təsir edir. Media məlumat yaymaq gücündən istifadə edərək cəmiyyətlərdə sülh ovqatının möhkəmləndirilməsinə çalışmalıdır. Yeni sülh uğrunda çalışmaq beynəlxalq sənədlərdə medianın əsas missiyalarından biri kimi

müəyyən edilir. Təbii ki, bütün bu deyilənlər medianın müharibə mövzusunda toxunmasını, mövzu üzrə materiallar yaymasını istisna etmir. Əksinə, mövcud olan və ya ehtimal olunan müharibələr barədə məlumat yaymaq medianın işidir. İnsanlar media üzərindən mövcud və ehtimal edilən müharibələr barədə

məlumat almalı, özlərini bu problemdən qorumaq üçün bilgilil olmalıdırlar".

Ekspert deyir ki, problem bu mövzuda yazmaqda yox, necə yazmaq məsələsindədir: "Təəssüf ki, digər məsələlər kimi, müharibə mövzusu da bəzi informasiya istehsalçıları tərəfindən sui-istifadə olunur. Sensasiya yaratmaq, auditoriya toplamaq üçün manipulyasiya edilir. Bu yanaşma, gərginlik, təşviş yaradır, cəmiyyətlərdə neqativ ovqat formalaşdırır. Yanlış olan budur ki, hansısa media qurumu müharibə barədə cəmiyyətə zəruri bilgiləri deyil, manipulyativ xəbərləri çatdırır. Yaxud xüsusi qəsd olmasa belə, qeyri-peşəkar formada hazırladığı xəbərlərlə cəmiyyəti çaşdırır.

"Deutsche Welle"-in Almaniya Jurnalistlər Birliyi (VERDI) ilə birgə hazırladığı "Media və münəqişə hesabı"nda vurğulanı ki, medianın sülhyaratma prosesində normal iştirakını təmin etmək üçün media subyektlərinin və jurnalistlərin bu mövzuda vərdişləri formalaşmalıdır. Onlar ilk növbədə sülhyaratma prosesində iştirakları barədə nəzəri biliklərə sahib olmalı, təlimatlandırılmalıdırlar. Məncə, prob-

lem bu nöqtədən başlayır. Təəssüf ki, hər yerdə müharibələrin, münəqişələrin mövcud olmasına baxmayaraq, "münəqişələrdən yazmaq barədə məlumatlandırma" işi görünmür. Yetərli qədər təlimlər keçirilmir. Bu, medianın sülh mövzusunda yanaşmasına zərər verir.

Digər tərəfdən, sosial şəbəkələr işi daha da çətinləşdirir. Məsələn, 44 günlük müharibə dövründə və ya ondan sonrakı proseslər fonunda sosial şəbəkə platformaları çoxsaylı problemlər yaratdılar. Hətta məcburiyyət qarşısında bu platformalardan bir neçəsinin, o cümlədən TikTok-un fəaliyyətinə müvəqqəti məhdudiyyətlər tətbiq edildi. Fikrim budur ki, Azərbaycanda peşəkar medianın sülh və müharibə mövzusunda yanaşması normaldır. Amma sosial şəbəkə platformaları bəzində bu sözü demək olmur. Onlar nəinki müharibə dövründə, hətta sülh şəraitində də problemlər yaradır, müharibə mövzusunun sui-istifadə edirlər. Məncə, bu istiqamətdə müəyyən ölçülərin götürülməsi zərurətə gəvillir".

□ **Sahənə RƏHİMLİ,**
"Yeni Müsavat"

Son illər Azərbaycanda gənclərin xaricdə təhsil almaq, işləmək və ya daimi yaşamaq üçün ölkəni tərk etməsi daha çox müzakirə olunur. Bu proses cəmiyyətdə iki fərqli yanaşma doğurur: bir qisim bunu qlobal dünyanın təbii nəticəsi sayır, digərləri isə uzunmüddətli perspektivdə ölkə üçün ciddi təhlükə kimi dəyərləndirir.

Qloballaşma şəraitində insan kapitalının hərəkəti artıq istisna deyil. Gənclər daha keyfiyyətli təhsil, geniş karyera imkanları və fərqli həyat təcrübəsi axtarışında sərhədləri aşırırlar. Bu baxımdan Azərbaycan gənclərinin Avropa, Türkiyə və Şimali Amerikaya üz tutması qlobal tendensiyanın bir hissəsidir. Üstəlik, xaricdə təhsil alan və çalışan gənclər yeni bilik, peşə bacarıqları və əlaqələr qazanaraq gələcəkdə ölkəyə fayda verə bilirlər. Bu, düzgün mexanizmlər olduqda "beyin axını" deyil, "beyin dövriyyəsi" nə çevrilə bilər.

Lakin problemin təhlükəli tərəfi köçün miqyası və səbəbləri ilə bağlıdır. Əgər gənclər ölkəni yalnız iqtisadi çətinliklərə görə deyil, məhdud karyera perspektivləri ucbatından tərk edərsə, bu artıq struktur problemidir. Aktiv, savadlı və təşəbbüskar gənclərin ölkədən getməsi uzun müddətdə əmək bazarını zəiflədir, innovasiya potensialını azaldır və demoqrafik balans pozur.

Azərbaycan Gənc Alim, Doktorant və Magistrler Cəmiyyətinin sədri, fəlsəfə doktoru İlqar Orucov mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a fikrini bildirib: "Bu gün Avropadan belə ciddi beyin axını müşahidə olunur və bir çox ölkələr bu prosesin qarşısını almaq üçün fərqli yanaşmalar ortaya qoyurlar. Gəncləri cəlb edəcək, onlar üçün maraqlı və perspektivli ola biləcək fəaliyyətlər həyata keçirilir, xüsusi proqramlar reallaşdırılır. Həm də əsas məsələ xaricə gedən gənclərin Azərbaycanla əlaqəsinin qorunub saxlanması və gücləndirilməsidir. Əgər biz bu gənclərlə əlaqəni kəsək, onları şəbəkələşdirməsek və onların bilik, bacarıq və imkanlarını ölkənin inkişafı naminə səfərbər etməsek, nəticə etibarilə itirən tərəf biz olacağıq. Yəni Azərbaycanda gənclərin xaricə, xüsusilə təhsil məqsədilə getməsi prosesini düzgün idarə etməmək, onları ya geri dönüş proqramları ilə, ya da növbəti illərdə ölkəmizdə fəaliyyət göstərmələri üçün real imkanlarla dəstəkləməmək, həmin gəncləri itirmiş olarıq. Bu isə həm dövlət, həm də xalq olaraq bizim üçün itki deməkdir".

Gənclərin ölkədən köçü: təbii proses, yoxsa?

Fəlsəfə doktoru deyir ki, məmurlar öz ətraflarına yaxınlarını yığır, gəncləri ölkədən küsdürürlər

İlqar Orucov qeyd edir ki, əgər biz bu gənclərlə mütəmadi əlaqə saxlasaq, onları şəbəkələşdirsək, ölkəmizlə bağlarını gücləndirsək və potensiallarını Azərbaycanın inkişafı naminə yönləndirə bilsək, onlar həm ölkəmizin xaricdə nüfuzlu səfirlərinə çevrilərlər, həm də qazandıqları bilik və təcrübəni Vətən naminə səfərbər edərlər: "Bu yanaşma isə bütövlükdə ölkə üçün faydalı nəticələr verə bilər. Əgər qurulan şəbəkə zəifdirsə və ya şəbəkələşmə yalnız formal, görüntü xarakteri daşıyarsa və bu vəziyyət davam edərsə, təbii ki, biz daha çox itirən tərəf olacağıq. Halbuki xalqımızın əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, azərbaycanlı dünyanın harasında yaşamasından asılı olmayaraq, vətəninə və xalqına bağlı qalır. Bu, bizim güclü genetik kodumuz və tarixi yaddaşımızdır.

Necə ki, kənddə böyümüş bir uşaq harada yaşamasından asılı olmayaraq öz kəndinə bağlı qalır, eyni şəkildə azərbaycanlı da xalqına və vətəninə bağlı olur. Bu, genetik yaddaşın formalaşdığı müsbət və dəyərli bir nümunədir. Məhz buna görə də biz xaricdə təhsil alan və yaşayan gənclərlə güclü və davamlı şəbəkə qurmalıyıq.

Gənclər niyə gedir? Əgər əsas motiv yaxşı təhsil almaqdırsa, bu, tamami-

lə normal və müsbət haldır. Amma əgər bu, ümitsizlikdən, perspektivsizlik və ədalətsizlik hissindən qaynaqlanırsa, artıq təhlükəli tendensiya çevrilir. Savadlı gənc əmək bazarında öz yerini qabiliyyətinə və biliklərinə görə deyil, hansısa subyektiv yanaşmalara, şəxsi münasibətlərə görə başqalarının tutduğunu gördükdə, beyin axını qaçılmaz şəkildə sürətlənir".

Fəlsəfə doktoruna görə, bu gün hansısa məmurların öz ətrafına əsasən yaxınlarını, tanışlarını və dostlarını toplaması digər gənclərdə haqlı küskünlük yaradır və bu, olduqca ziyanlı tendensiyadır: "Təəssüf ki, son dövrlərdə bəzi yeni, gənc məmurların davranışlarında da bu yanaşmanı görürük: ətrafına yaxınlarını yığır. Bu isə həm sağlam rəqabəti öldürür, həm də potensiallı gəncləri sistemdən uzaqlaşdırır.

Nəticədə digər gənclər kənarda qalır, ruhdan düşür və özlərinə sual verirlər: əgər bilik, bacarıq və ideya deyil, yaxınlıq əsasdırsa, burada qalmağın mənası nədir? Eyni zamanda yeni düşüncəyə malik, innovasiyaya açıq, ideyaları olan gənc ölkə daxilində bu ideyaları reallaşdırmaq üçün real dəstək görmürsə, təbii olaraq öz startapını Avropada, xüsusilə də bu sahəyə daha açıq olan Amerikada qurmağa üstünlük verir. Mən Amerikayı, sa-

dəcə, nümunə kimi çəkirəm. Çünki bu gün təkə Amerika deyil, bir çox ölkələr startaplara və innovativ beyinlərə xüsusi önəm verir, onları cəlb etmək üçün sistemli mexanizmlər yaradır. Hətta Avropanın özündən belə xeyli sayda yüksək ixtisaslı gəncin Amerikaya axın etməsi bunun bariz göstəricisidir. Bu proses qlobal xarakter daşıyır. Amma əsas məsələ ondan ibarətdir ki, biz bu imkanları öz gənclərimiz üçün ölkə daxilində yaratmasaq, həmin beyinlərdən başqaları faydalanacaq. Ona görə də gənclər üçün real imkanlar yaratmaq artıq seçim yox, zərurətdir.

Məsələ ondan ibarətdir ki, intellektual gəncliyin ölkəni tərk etməsi məsələsi heç vaxt birmənalı qarşılanmayıb. Əgər gənclərin köçü sonradan geri qayıdıla və ya əməkdaşlıq qapılarının açılması ilə müşayiət olunsursa, bu, təbii prosesdir. Amma əgər bu köç gənclərin ölkə ilə bütün mənəvi və hüquqi bağlarının qırılması ilə nəticələnirsə, bu, ölkənin gələcək potensialı üçün problem yaradır. Ona görə də hesab edirəm ki, bu məsələyə kifayət qədər ciddi yanaşmalıyıq.

Mən təsadüfən qeyd etmədim ki, Azərbaycanda gənclərin xaricdə təhsil alması üçün fəal imkanlar yaradılıb. Bu, unikal imkanlardır və hər ölkədə belə proqramlar yoxdur. Gənclərin inkişafına ali siyasi səviyyə-

Amerika Birləşmiş Ştatları universitetlərinin verdiyi təhsili ölkəmizdə yarada bilmədik. Çin universitetlərinin verdiyi təhsilin səviyyəsinin yarısını belə yarada bilmədik. Onlar elmdən ötrü gedəcəklər, təhsildən ötrü gedəcəklər, ideyalarını reallaşdırmaqdan ötrü gedəcəklər.

Amma əsas məsələ odur ki, onlar getsinlər, amma ölkə ilə əlaqə itməsin. Şəbəkə yaradılsın, o bacarıqlı gənclər zaman-zaman ölkəyə cəlb olunsun. Əlaqələr qırılsın, əgər hansısa özündənrazı məmurların davranışı nəticəsində gəncləri küsdürürlərsə, bu vəziyyət daha da pis olacaq".

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

Ölkədə işsiz gənclərin sayı

"Rəsmi statistikaya əsasən, gənclərin 5.3 faizi işsizdir. Bu yaş qrupu üzrə işsizlik səviyyəsi kişilərdə 4.6, gənc xanımlarda isə 6.1 faizdir". Bu fikirləri Milli Məclisin iqtisadçı deputatı Vüqar Bayramov səsləndirib.

Deputatın sözlərinə görə, hazırda Azərbaycanda 10 milyon 224 min əhalinin 2 milyon 300 mini 14-29 yaşında olan vətəndaşlardır. Onların 1 milyon 206 mini kişi, 1 milyon 94 min isə qadındır: 2726 gəncimiz fəlsəfə, 578 nəfəri isə elmlər doktorluğu almaq üçün təhsillərini davam etdirir. Fəlsəfə doktorluq dərəcəsi almaq istəyən gənclərimizin sayında artımlar olsa da, elmlər doktoru olmağa can atanların sayı azalıb. Hazırda dövlət qulluqçularının sayı 27,4 min nəfərdir ki, onların da 2,5 faizini 25 yaşadək, 13,7 faizini 25-29 yaşda olan gənclər təşkil edir. 2024/2025-cü tədris ilinin əvvəlinə xarici ölkələrin ali təhsil müəssisələrində dövlət xətti ilə təhsil alan Azərbaycan gənclərinin sayı 1111 nəfər olub. Onun 212-si MDB ölkələrini, qalanı isə digər dövlətləri seçib. Gənclərimizin təhsilə marağının yüksəlməsi onların cəmiyyətin inkişafında daha fəal iştirakından xəbər verir", - V. Bayramov qeyd edib.

Magistratura yerləri dolmayacaq

Ümumilikdə 23 min abituriyentin magistratura imtahanına ilk cəhd üçün qeydiyyatdan keçməsi yüksək göstərici sayıla bilməz. Çünki ötən il plan yerlərinin sayı təxminən 17 min olub. Bu kontekstdə 23 min nəfərin müsabiqədə iştirakı real rəqabət baxımından çoxluq ifadə etmir.

Bu sözləri Modern.az-a açıqlamasında təhsil sahələrində ekspert Ramin Nureliyev bildirib.

Ekspert qeyd edib ki, magistratura imtahanında iştirak edəcək 23 min nəfərin təxminən 30-40 faizi müsabiqə şərtlərini, yəni mövcud keçid balını ödəməyə bilər. Bu halda müsabiqəyə buraxılanların real sayının təxminən 15 min nəfər ətrafında olacağı ehtimal edilir. Onun sözlərinə görə, bu rəqəm belə optimist yanaşmadır və real göstərici daha da aşağı ola bilər.

"Belə olan halda 15 min bakalavrin magistratura müsabiqəsinə buraxılması plan yerlərinin sayından az deməkdir. Bu isə o anlama gəlir ki, keçən il olduğu kimi, bu il də plan yerlərinin tam dolmaması riski qalacaq. Bu səbəbdən Dövlət İmtahan Mərkəzi (DİM) magistratura qəbul imtahanında sualların çətinlik səviyyəsini elə tənzimləməlidir ki, ən azı 17 min plan yerinə uyğun olaraq 20 minə yaxın bakalavr müsabiqə mərhələsinə buraxılsın və seçim prosesi real rəqabət şəraitində baş versin", - deyər R. Nureliyev vurğulayıb.

Onun sözlərinə görə, əvvəlki illərdə hər il minimum 50-60 min bakalavrin magistraturaya müraciət etməsi gözlənilən idi. Təəssüf ki, bu göstərici ildən-ilə azalır. Bu isə gənclər arasında magistraturaya marağın aşağı olduğunu göstərir. R. Nureliyev bildirib ki, əsas məsələ bu marağın necə artırılmasıdır və bunun üçün magistratura imtahanının formatında, xüsusilə Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən müəyyən dəyişikliklərə ehtiyac var.

Azərbaycanda kredit artıq sadəcə maliyyə aləti deyil, minlərlə ailə üçün gündəlik həyatın ayrılmaz hissəsinə çevrilib. Bəziləri hətta etiraf edirlər ki, onlarda kredit götürmək adətəkarlığı yaranıb.

Statistik göstəricilər göstərir ki, bank borcu olan vətəndaşların sayı sürətlə artır və bu borcların əhəmiyyətli hissəsi istehlak məqsədli. Yeni insanlar biznes qurmaq və ya gəlir yaratmaq üçün deyil, yaşamaq üçün borclanırlar. Məhz bu məqam kredit asılılığını iqtisadi yox, sosial problem səviyyəsinə qaldırır.

Son illərdə bank sektorunda kredit portfelinin artımı xüsusilə istehlak kreditləri hesabına baş verib. Bankların ümumi kredit portfelində əhalinin payı kifayət qədər yüksəkdir və bu kreditlərin böyük hissəsi qısamüddətli, təminat-sız və yüksək faizlidir. Rəqəmlər onu göstərir ki, artıq milyonlarla vətəndaş eyni vaxtda bir neçə kredit öhdəliyi daşıyır. Bir kredit digərini bağlamaq üçün götürülür, nəticədə borc borcla əvəz olunur və çıxılmaz dövr yaranır.

Kredit asılılığının əsas səbəbi gəlirlə xərclər arasındakı dərin uçurumdur. Ərzaq qiymətləri, kommunal ödənişlər, kirayə haqqı, təhsil və səhiyyə xərcləri artdığı halda, əhalinin real gəlirləri eyni sürətlə yüksəlmir. Bir çox ailə üçün kredit

Kredit götürmək adətəkarlığı

Vətəndaşlar niyə bank borclarından çıxıb bilmir?

artıq məişət texnikası almaq deyil, aylıq dolanışığı təmin etmək vasitəsinə çevrilib. Toy, müalicə, təhsil haqqı və hətta gündəlik ərzaq xərcləri kredit hesabına qarşılanır.

Problemi daha da dərinləşdirən amil istehlak kreditləri üzrə yüksək faiz dərəcələridir. İllik 20-25 faiz, bəzi

hallarda isə daha yüksək faizlə verilən kreditlər vətəndaşı əsas borcu deyil, faiz yükünü ödəməyə məcbur edir. Kredit restrukturizasiyası isə çox vaxt problemin həlli yox, borcun müddətinin uzadılması və daha çox faiz ödənilməsi deməkdir. Nəticədə borcalan psixoloji və maliyyə baxımın-

dan bankdan asılı vəziyyətə düşür.

Ekspertrlərin fikrincə, burada məsuliyyət təkcə vətəndaşın üzərinə yüklənə bilməz. Banklar üçün istehlak kreditləri ən gəlirlə məhsullardan biridir. Qısamüddətli, yüksək faizli və təminat-sız kreditlər banklara stabil gəlir verir. Bu

səbəbdən kreditləşmənin genişləndirilməsi prioritetə çevrilir, borcalanın uzunmüddətli maliyyə dayanıqlığı isə çox zaman ikinci plana keçir. Məsuliyyətli kreditləşmə mexanizmləri kağız üzərində mövcud olsa da, praktikada zəif tətbiq olunur.

Digər ciddi problem maliyyə savadlılığının aşağı səviyyəsidir. Bir çox vətəndaş kredit müqavilələrindəki effektiv faiz dərəcəsinə, cərimə mexanizmlərinə və əlavə komissiyalara tam anlamadan sənədlərə imza atır. Kreditin aylıq ödənişi ilkin mərhələdə "uyğun" görünərsə də, gəlirlər azaldıqda və

münasibəti deyil, cəmiyyətin sosial sağlamlığına təsir edən faktordur.

Mütəxəssislər hesab edir ki, problemin həlli yalnız kreditlərin məhdudlaşdırılması ilə mümkün deyil. Real gəlirlərin artırılması, sosial dəstək mexanizmlərinin gücləndirilməsi, istehlak kreditləri üzrə faiz və komissiyaların sərtləndirilməsi, eləcə də maliyyə savadlılığının sistemli şəkildə artırılması vacibdir. Əks halda, kredit vətəndaş üçün çıxış yolu deyil, uzunmüddətli maliyyə tələsi olaraq qalacaq.

Nəticə etibarilə, kredit ası-

ya gözlənilməz xərclər yaranırdıqda bu öhdəlik ağır yükə çevrilir.

Kredit asılılığı həm də sosial risklər yaradır. Borc yükü ailədaxili gərginliklərə, psixoloji stressə, qeyri-rəsmi məşğulluğun artmasına və hətta miqrasiyaya səbəb olur. Bu artıq təkcə bank-vətəndaş

lılığı Azərbaycanda artıq fərdi məsuliyyət çərçivəsini aşaraq struktur problemə çevrilib. Bu problem həll edilmədikcə, bank borcu minlərlə ailənin həyat keyfiyyətini aşağı salmaqda və sosial gərginliyi dərinləşdirməkdə davam edəcək.

□ "Yeni Müsavat"

Aşımıza "soyuq su tökənlər" - mətbəximiz geridə

Tahir Əmiraslanov: "Azərbaycan mətbəxinin təqdimatı və təbliğatı doğru, peşəkar və sistemli şəkildə qurularsa..."

"World Population Review" ənənəsinə sadiq qalaraq, bu il də dünyanın ən ləzzətli yeməklərinin siyahısını dərc edib. Siyahıya görə, birinci yeri Yunanıstan mətbəxi tutub. Ümumilikdə, 99 ölkənin daxil edildiyi siyahıda ilk sıralarda İtaliya, Meksika, Türkiyə, İspaniya, Portuqaliya, İndoneziya, Fransa, Yaponiya və Çin yer alıb.

Rusiya bu siyahıda 34-cü yerdə qərarlaşıb. Həmçinin Gürcüstan 30, Ukrayna 43, Belarus 75, Litva və Latviya müvafiq ola-

raq 39-cu və 78-ci, Azərbaycan isə 56-cı yerdədir. Siyahının 92-ci və 93-cü yerlərində Ermənistan və Qazaxıstan qərarlaşıb. Nikaraqua, Laos və Boliviya isə siyahıda son üç yerə tutub.

Qeyd edək ki, "World Population Review", sadəcə, ölkələrin əhali sayı ilə bağlı məlumat verən sayt deyil, bu, dünya haqqında müxtəlif statistik göstəricilər, analizlər və reytinglər təqdim edən böyük onlayn məlumat bazasıdır. Əsas məqsədi məlumatları asan oxuna bilən

və vizuallaşdırılmış formada təqdim etməkdir - təkcə demografik məlumat deyil, həm də sosial, mədəni, iqtisadi və maraqlı faktları göstərə bilər.

"World Population Review" çox vaxt yalnız rəsmi statistika yox, həm də maraqlı və geniş auditoriyaya cəlb edən "fun data" (əyləncəli məlumatlar) hazırlayır. Bu tip reytinglər aşağıdakı səbəblərdən hazırlanır:

Mədəniyyət və həyat tərzilə bağlı göstəricilər - saytda ölkələrin müxtəlif mədəni gös-

təricilərinə baxılır və qiymətləndirilir, məsələn, "dünyanın ən dadlı və ən dadsız mətbəxi" kimi reytinglər məhz bu kateqoriyaya daxil ola bilər.

"World Population Review" bu tip reytinglərdə əhali statistikasına kimi rəsmi mənbələrdən çox çaşqınlığa səbəb olmayan, lakin mədəni və sosial müqayisələr aparan məlumatları toplamaq üçün müxtəlif onlayn mənbələr, sorğular və statistik göstəricilərdən istifadə edir. Bu məlumatlar bəzən böyük sorğulardan, bəzən isə onlayn restoran reytingləri, mədəni auditoriya fikirləri və digər qeyri-ənənəvi mənbələrdən əldə oluna bilər - buna görə də reytinglər rəsmi hökumət statistik reytingləri kimi ciddi metodologiyaya malik olmaya da bilər. Yeni bu reyting nə dərəcədə etibarlıdır?

Mövzu ilə bağlı Azərbaycanın Milli Kulinariya Mərkəzinin (AMKM) keçmiş baş direktoru, "Kulina" jurnalının baş redaktoru Tahir Əmiraslanov "Yeni Müsavat"a danışib. Mütəxəssisin fikrincə, bu məsələdə hər şey təqdimatdan asılıdır: "Xatırlatmaq istəyirəm ki, 2022-ci ildə mən işdən çıxarıldım. Həmin vaxta qədər erməni irsi ilə bağlı portalda bir

dənə də olsun Azərbaycan xörəyi var idimi? Yox idi. Lakin sonra 200 Azərbaycan xörəyini öz adlarına sahiblənib, həmin platformada yerləşdirdilər. O vaxta qədər isə vəziyyət belə idi ki, bizim hər hansı yeməyimiz ora yerləşdirilən kimi etiraz edirdik və maksimum 8 gün sonra həmin material silinirdi. Bu fakt özü göstərir ki, məsələ təkcə yeməklərin mövcudluğu deyil, onların necə təqdim olunması, necə qorunması və necə təbliğ edilməsidir.

Bu baxımdan, hesab edirəm ki, əsas iş təbliğat və təqdimat üzərində qurulmalıdır, formal layihələrə və nəticəsiz xərclərə yox... Azərbaycan mətbəxi həqiqətən də çox zəngindir. Hətta deyirdim ki, dünya mətbəxləri arasında reytingdə birinci yərə layiqdir. Lakin bu mətbəxi "geyindirib-keçindirib" dünya qarşısına çıxaran, onu peşəkar şəkildə təqdim edən olmalıdır.

Milli kulinariyadan mən ayrıldıqdan sonra son 3-4 il ərzində bir neçə direktor dəyişib. Onların heç biri bu sahənin peşəkarı olmayıb. Bu sahəni bilən adamlara yox, tamamilə başqa sahələrdən gələn şəxslərə həvalə edilib. Halbuki kulinariya və qastronomiya çox spesifik, bilik, təcrübə və beynəlxalq əlaqələr tələb edən bir sahədir.

Digər tərəfdən, Turizm Agentliyinin nəzdində gastro-turizm istiqaməti var. Onlar da bu sahədə daha fəal işləməlidirlər. Gürcüstan və digər qonşu ölkələr gastro-turizmle bağlı çox sistemli və məqsədyönlü iş aparırlar və bunun real nəticəsini də görürlər".

Tahir Əmiraslanov qeyd edib ki, hər bir reyting qurumunun özünəməxsus maraqları, turizm və iqtisadi əlaqələr baxımından üstünlük verdikləri ölkələr olur:

"Reyting sorğularına gəlincə, bu sahədə fəaliyyət göstərən bir neçə nüfuzlu beynəlxalq reyting strukturu var. Mən çalışdığım dövrdə dünyanın 50 nüfuzlu restoranının yer aldığı reyting platformaları ilə müəyyən işlər aparmışdım və bu, ölkəmiz üçün xeyli fayda vermişdi. Müxtəlif təşkilatlar reytinglər keçirirlər və hər kəsə məlumdur ki, onların da müəyyən maraqları, turizm və iqtisadi əlaqələr baxımından üstünlük verdikləri ölkələr olur. Həmin təşkilatlarla sistemli və peşəkar şəkildə işləmək lazımdır. Hər təşkilatın öz qaydaları, strukturu və qərarverici qrupu var. Həmin qruplar da təbii olaraq çalışırlar ki, öz ölkələrinə və tərəfdaş olduqları ölkələrə daha çox üstünlük qazandırsınlar. Bu baxımdan belə reytinglərdə yüzfaizlik obyektivlikdən danışmaq mümkün deyil".

Mütəxəssis Yunanıstan mətbəxinin birinci sırada yer almasına isə bu cür mövqə bildirib: "Əlbəttə, Yunanıstan mətbəxinin böyük bir hissəsinin kökündə türk mətbəxi dayanır. Digər tərəfdən, bu mətbəx çox qədim tarixə malikdir və ən əsası, onun təqdimatı və təbliğatı illərlə sistemli şəkildə aparılıb. Nəticədə də bu gün birinci yerləri tuturlar. Amma Azərbaycan mətbəxi də son dərəcə zəngin, dadlı və köklü mətbəxdir. Hesab edirəm ki, onun təqdimatı və təbliğatı doğru, peşəkar və sistemli şəkildə qurularsa, Azərbaycan mətbəxi öz gücünə, kökünə və potensialına görə dünya reytinglərində birinci yerlərə layiq görülməlidir".

□ **Xalidə GƏRAY,** "Yeni Müsavat"

Azərbaycan hökuməti ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında mühüm saziş imzalanıb. “Yeni Müsavat”ın məlumatına görə, saziş Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin BƏƏ-yə işgüzar səfəri çərçivəsində imzalanıb.

Sazişə əsasən, Azərbaycan qazını Avropaya çatdıran layihənin operatoru olan Cənub Qaz Dəhlizi QSC-də İqtisadiyyat Nazirliyinə məxsus qeyri-nəzarət payının müəyyən hissəsi Əbu-Dabi Milli Neft Şirkətinin investisiya qolu olan XRG şirkətinə satılıb. Sənəd Azərbaycan və BƏƏ prezidentlərinin iştirakı ilə imzalanıb.

Xatırladaq ki, alqı-satqıya dair razılaşma çərçivəsi ötən il iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarovun BƏƏ-yə səfəri zamanı imzalanmışdı.

Qeyd edək ki, Cənub Qaz Dəhlizi Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti (QSC) şirkəti Azərbaycanın Şahdəniz yatağının işlənməsinin ikinci mərhələsi çərçivəsində hasil olunan qazın xarici bazarlara çatdırılması məqsədilə nəqli infrastrukturunun yaradılması layihəsinin icrası məqsədilə yarıdırılıb. Şirkət Azərbaycan Prezidentinin 25 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə yaradılıb. Rəsmi məlumata əsasən şirkət “Şahdəniz” (ŞD) qaz-kondensat yatağının tam miqyaslı istismarı, Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin (“CQBK”) genişləndirilməsi, Trans-Anadolu Boru Kəməri (“TANAP”) və Trans-Adriatik Boru Kəməri (“TAP”) layihələrində (birlikdə “Layihələr”) Dövlətin iştirak paylarının birləşdirilməsi, idarə edilməsi və maliyyələşdirilməsi məqsədləri ilə təsis edilib.

Azərbaycan qazını Türkiyəyə çatdıran TANAP kəməri 2018-ci ildə, TAP isə 2020-ci ildə istismara verilib.

İlkin mərhələdə QSC-nin 51 faiz payı İqtisadiyyat Nazirliyinə, 49 faizi isə Dövlət Neft Şirkətinə (SOCAR) məxsus olub. Lakin 2024-cü ilin dekabrında Prezidentin sərəncamı ilə pay bölgüsündə dəyişiklik olunub. Belə ki, İqtisadiyyat Nazirliyinin payı 49 faizə endirilib, SOCAR-ın payı isə 51 faizə çatdırılıb. Bildirilib ki, qərar “Cənub Qaz Dəhlizi” QSC-nin maliyyə nəticələrinin SOCAR-ın maliyyə hesabatlarında tam konsolidasiyası üçün tələb olunan Cəmiyyətin idarə edilməsində SO-

Cənub Qaz Dəhlizinin bir hissəsi niyə ərəblərə satıldı?

Azərbaycanın mühüm layihədəki dövlət payını BƏƏ-nin XRG şirkətinə satmasının səbəbləri

CAR-ın üstünlük hüquqlarının təmin edilməsi məqsədilə verilib.

Enerji məsələləri üzrə ekspert İlham Şabanın “Yeni Müsavat”a dediyinə görə, Cənub Qaz Dəhlizinin payçı olduğu layihələrin hamısı icra olunub: “Şahdəniz-in ikinci mərhələsi başa çatıb, TANAP, TAP işləyir. TAP-ın genişləndirilməsinin ilkin mərhələsi də başa çatdırılıb. Yəni bu layihələrdə görüləcək işlər demək olar ki, tamamilən yekunlaşıb, infrastruktur işləyir və hazırda dividendlərin daxil olması prosesi gedir. Yeni ciddi bir maliyyə qoyuluşu tələb etməyən mərhələdir və onun hələ minimum 10 il davam etməsi gözlənilir. Bu baxımdan, xarici investorlar tərəfindən Cənub Qaz Dəhlizindən pay almağa marağın olması təbii. Hələlik İqtisadiyyat Nazirliyindəki payın nə qədərini satıldığı açıqlanmır”.

Cənub Qaz Dəhlizi QSC ümumilikdə 13,5 milyard dollarlıq aktivlərə malikdir. 2023-cü ildə onun xalis mənfəəti 1,3 milyard dollar, 2024-cü ildə isə 1,7 milyard dollar olub.

BƏƏ fondunun QSC-də pay almasının TAP kəməri-

nin genişləndirilməsi üçün lazım olan investisiya yatırımları ilə bağlı olduğu güman edilir. Belə ki, Avropa İttifaqının qəbul etdiyi qaydalar Avropa maliyyə strukturlarının neft-qaz layihələrinə maliyyə ayırmasını qadağan edir. Buna görə də TAP-ın ötürücülük gücünün 20 milyard kubmetrə çatdırılması üçün zəruri olan investisiyaları təmin etmək mümkün olmur. Bir neçə il əvvəl Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Aİ-nin bu yanaşmasını sərt tənqid etmişdi.

Mövcud imkanlarla TAP-ın ötürücülük gücü 13,2 milyard kubmetrə qədər genişləndirilib. Bundan sonrakı genişləndirmə irihəcmli vəsait qoyuluşu tələb edir. Avropa qurumlarının bu maliyyələşmədə iştirakının mümkün olmaması diqqətin ərəb investorlarına yönəlməsinə gətirib çıxarıb. Azərbaycan BƏƏ investorları ilə münasibətlərin dərinləşdirilməsinə son iki ildə xüsusi diqqət yetirir. 2023-cü ildə BƏƏ dövlət enerji şirkəti ADNOC Azərbaycanın Abşeron qaz-kondensat yatağının işlənməsi layihəsində 30 faiz pay alıb. Layihənin ikinci mərhələsinin investisiya qərarının verilməsi prosesi də indiyədək məhz Aİ-nin qadağalarına görə gecikib. Qərarın bu il verilməsi gözlənilir. Proseslər göstərir ki, investorlar arasında BƏƏ fondlarının olması ehtimalı

böyükdür. Yataqdan hasil olunacaq illik 5 milyard kubmetr həcmində qazın yarısını uzunmüddətli müqavilə əsasında Türkiyə alacaq. Qalan hissənin Avropa bazarına çıxarılması gözlənilir. İkinci mərhələ üzrə ilk qazın 2029-cu ildə hasil olunması nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, Azəri-Çıraq-Günəşli yatağının dərin qatlarından qaz hasilatına başlanılması üçün də işlərə başlanıb. Bütün bunlar, TAP kəmərinin ötürücülük gücünün daha da artırılmasını zəruri edir. Azərbaycan hökumətinin Cənub Qaz Dəhlizindəki payını BƏƏ şirkətinə satması bu zərurdən doğan addım kimi də qiymətləndirilə bilər.

Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan da BƏƏ-yə investisiya yatırımlarını artırır. Bu, Dövlət Neft Fondunun xətti ilə həyata keçirilir. Belə ki, 2024-cü ilin iyununda fond BƏƏ-dəki “GEMS Education” təhsil şəbəkəsinə 100 milyon dollar yatırım etdiyini açıqlayıb. 2025-ci ilin may ayında isə ARDNF Əbu-Dabidə yerləşən, global alternativ investisiya şirkəti olan “Lunate Capital” (“Lunate”) tərəfindən idarə olunan ixtisaslaşmış investisiya fondu vasitəsilə “ADNOC Gas Pipeline Assets LLC” (“AGPA”) şirkətinə 50 milyon ABŞ dolları həcmində investisiya yatırıb. Məlumat görə, bu investisiya ARDNF-nin investisiya portfelini şaxələndirmək və

Körfəz Əməkdaşlıq Şurası (KƏŞ) regionundakı fəaliyyətini genişləndirmək strategiyasına xidmət edir.

O da məlum olub ki, Neft Fondu BƏƏ-yə böyük həcmdə yeni yatırım həyata keçirib. Söhbət Dövlət Neft Fondu və Ərəb Enerji Fondu (“TAEF”) “CVC DIF” ilə

tərəfdaşlıq çərçivəsində, “DIF VII” fondunun “PAL Cooling Holding” (“PAL”) şirkətində 50 faizlik payın əldə edilməsindən gedir. Yatırımın həcmi 1 milyard dollardan yuxarı olduğu bildirilir.

□ **Dünya SAKİT,**
“Yeni Müsavat”

Şəhərlərarası marşrutlar üzrə müsabiqə yekunlaşdı

Azərbaycanda daha bir neçə istiqamət üzrə avtobus marşrutları ilə bağlı keçirilən müsabiqələrin qalibləri müəyyən edilib.

Bu barədə Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi yanında Azərbaycan Yerüstü Nəqliyyat Agentliyinə (AYNA) istinadən xəbər verir.

Məlumat görə, Bakı-Gəncə, Bakı-Laçın (Laçın-Hökəri-Zəngilan yolu), Mingəçevir-Horadiz, Gəncə-Qazax, Qazax-Gəncə şəhərlərarası, həmçinin Aşağı Atuc kəndi (Quba) - Heydər Əliyev prospekti (Mərkəzi bazar) rayondaxili avtobus marşrutları üzrə müsabiqələrin qalibləri müəyyən edilib.

Bakı-Gəncə marşrutu üzrə hüquqi şəxs “Uğurlu Yol” MMC, Bakı-Laçın marşrutu üzrə hüquqi şəxs “Qarabağ Bus” MMC, Mingəçevir-Horadiz marşrutları üzrə fiziki şəxslər Hüseynova Yeganə Nasib qızı və İsgəndərov Roman Şükür oğlu, Gəncə-Qazax marşrutları üzrə fiziki şəxslər Heydarlı Orxan Vəqif oğlu və Bayramov Həsən Rəsul oğlu, Qazax-Gəncə marşrutları üzrə fiziki şəxslər Rzayev Alxan Rafiq oğlu və Yolçuyev Aşef Rəfayıl oğlu, Aşağı Atuc kəndi (Quba) - Heydər Əliyev prospekti (Mərkəzi bazar) marşrutu üzrə hüquqi şəxs “Uğurlu Yol” qalib elan olunublar.

Müsabiqə “Avtomobil nəqliyyatı haqqında” Qanunla, Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 3 aprel tarixli qərarı ilə təsdiqlənən “Avtomobil nəqliyyatı ilə müntəzəm şəhərdaxili (rayondaxili), şəhərlərarası (rayonlararası) və beynəlxalq marşrutlar üzrə sərnişin daşımalarda daşıyıcıların cəlb olunmasına dair müsabiqənin keçirilməsi Qaydası”na uyğun təşkil olunur.

Marşrut xətləri müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq mərhələli qaydada müsabiqəyə təqdim edilir. Məqsəd sərnişindəşım sahəsində göstərilən xidmətin keyfiyyəti, təhlükəsizliyi və rahatlığının artırılması, həmçinin marşrutların təhkim edilməsində şəffaflığın təmin olunmasıdır.

Qubadlıda böyük tikinti

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və yenidən qurulması istiqamətində həyata keçirilən genişmiqyaslı tədbirlər çərçivəsində Qubadlı şəhərində yeni yaşayış məhəlləsinin salınması planlaşdırılır.

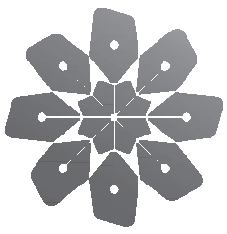
“Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarında Bərpə, Tikinti və İdarəetmə Xidməti” publik hüquqi şəxsi tərəfindən elan edilən tender müsabiqəsi şəhərdə çoxsaylı yaşayış binalarının tikinti-quraşdırma işlərini əhatə edir.

Mərkəzi qərargahı Zəngilan şəhərində yerləşən satınalan təşkilat bu layihənin icrası üçün qiyməti 36 225 492,39 azn məbləğində müəyyən edib.

Tikinti işləri müasir şəhərsalma tələblərinə uyğun olaraq həyata keçiriləcək və Qubadlı şəhərinin yaşayış infrastrukturunun təməlini təşkil edəcək.

Elan:

2015-ci ildə Zərifə Əliyeva adına lisey (sonradan İstək liseyi) tərəfindən Vəlibəyli Mətin Müşfiq oğluna verilmiş AN523839 nömrəli attestat Abşeron rayonunun Xırdalan şəhəri ərazisində naməlum şəraitdə itirildiyi üçün etibarsız sayılır.

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

**Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli
adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği**

Azərbaycanlıların “azəri” adlandırılması məsələsi son günlər cəmiyyətdə ən çox müzakirə olunan mövzulardan birinə çevrilib. Müzakirələrin alovlanmasına ötən həftə Milli Məclisdə deputat Səyad Aranın səsləndirdiyi fikirlər təkan verib. Deputat çıxışı zamanı bildirib ki, “azəri” sözü bizə aid deyil və bu termin daha çox İranda yaşayan etnik azlığa şamil edilir. Bu açıqlama cəmiyyətdə birmənalı qarşılanmayıb: onun fikirlərini yanlış sayanlar da olub, eyni mövqeyi bölüşənlər də.

Deputat Hikmət Babaoğlu həmkarının mövqeyinə qarşı çıxaraq fərqli arqumentlər səsləndirib. Onun fikrincə, “azər” və ya “azəri” sözündən imtina etmək, dolayısı ilə özümüzdən və dövlətimizin adından imtina etmək deməkdir. Babaoğlu bildirib ki, “az-ər” birləşməsi tarixi etnik kökümüzün ifadəsidir və Azərbaycana aid ən qədim adlardan biridir. O vurğulayıb ki, bu ad Orxon-Yenisey abidələrində, Tonyukuk daşında, eləcə də XII əsr mənbələrində rast gəlinən anlayışdır və “azəri”nin İranla bağlı olduğu iddiaları tarixi faktlarla təsdiqlənmir.

Babaoğlunun fikrincə, “azər” sözü əslində “Xəzər” sözünün bir eyniləşdirilməsidir. Xəzərlər isə türk tayfalarından biri olub. Azərbaycan sözünün də türk mənşəli olduğunu deyən deputat bildirir ki, bu ad “Oğuz ərəlinin yurdu” mənasını daşıyır. Halbuki

geniş yayılmış izahda “Azərbaycan” daha çox “odlar yurdu” kimi təqdim olunur və “azər” sözünün farsca “od” mənası daşdığı irəli sürülür. Babaoğlu hesab edir ki, dövlətimizin adı Azərbaycan olduğu üçün dövlət qurumlarının “azər” və “azəri” qısaltmalarından istifadə etməsində heç bir yanlışlıq yoxdur və bu, tarixi köklərimizlə bağlı anlayışlardır.

Mövzu ətrafında gedən polemika fonunda məşhur türk tarixçisi İlber Ortaylının illər əvvəl səsləndirdiyi fikirlər də yenidən gündəmə gəlib. Ortaylı qeyd edib ki, türklər arasında “azəri” adlı ayrıca bir millət anlayışı yoxdur və bu termin sovet dönəmində, Stalin dövründə formalaşdırılmış siyasi anlayışdır. Bu yanaşma da müzakirələri daha da dərinləşdirib.

Sabiq təhsil naziri, türkoloq Firudin Cəlilov məsələyə daha sərt mövqedən yanaşır. O bildirib ki, İranda heç

bir tarixi mənbədə irandilli tayfaların “azəri” adlandırılması ilə bağlı fakt yoxdur. Əksinə, türklərə aid “Azər boyu” barədə çoxlu mənbələr mövcuddur. Firudin Cəlilov Fəzullah Rəşidəddinin “Oğuznamə” əsərinə istinad edərək qeyd edir ki, burada “Azər və bayqan” ifadəsi işlənir. Onun izahına görə, “Azər” seçilən, sayılan insanlara, “bayqan” isə həmin tayfanın yaşadığı yerə deyilir. Bu faktın XIV əsrdə qələmə alındığını vurğulayan Cəlilov bildirir ki, bu, sözün türk mənşəli olduğunu göstərən ciddi sübutdur.

Cəlilovun fikrincə, XIX əsrdə fars alimləri tərəfindən yazılmış kollektiv əsər-

lərdə “azərilər farsdır” fikri irəli sürülüb və sonradan bu yanaşma yayılıb. O bildirir ki, fars dilində tayfa adlarının sonuna “i” artırılması qaydası var və “azəri” ifadəsi də bu qaydadan doğub. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qurularkən dövlətə “Azər” adı verilməsi İranda narazılıqla qarşılanıb və bu günə qədər İran hakimiyyəti Azərbaycan dövlətini “Bakı hökuməti” adlandırır.

Firudin Cəlilov hesab edir ki, son yüz ildə özünü türkcü adlandıran bəzi şəxslərin “biz” “azəri” deyilik, “türkük” yanaşması da əslində yanlış anlaşılardan qaynaqlanır. Onun fikrincə,

“Azər” və “Xəzər” eyni kökdən gələn sözlərdir. Hətta rus siyasətçisi Vladimir Jirinovskinin belə “azərlər xəzərlərdir” fikrini səsləndirdiyini xatırladan Cəlilov bildirir ki, bu məsələdə yanlışlıq daha çox terminologiyadan düzgün anlaşılmasından irəli gəlir.

AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun şöbə müdiri, türkoloq-alim Faiq Ələkbərli də “azər” və “azəri” adlarının istifadəsində problem görmür. O bildirir ki, “azər” sözü “Xəzər” sözünün eyniləşdirilmiş formasıdır və Azərbaycan sözü də türk mənşəlidir. Ələkbərli qeyd edir ki, “Azərbaycan” adının “Oğuz ərəlinin yur-

du” kimi izahı daha doğru yanaşmadır. Onun fikrincə, dövlətimizin adı Azərbaycan olduğu üçün “azər” və “azəri” qısaltmalarının işlədilməsi tamamilə legitimdir və bu, milli kimliyə zidd deyil.

Filologiya elmləri doktoru, professor Qulu Məhərrəmli isə məsələyə dilçilik prizmasından yanaşır. O, “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında bildirib ki, “azər” və “azəri” sözləri “Azərbaycan” sözünün qısaltılmış variantlarıdır. Bir müddət bu formada işlədilib, sonradan tarixçilər və dilçilər bunun etnik anlam daşmadığını göstərirlər. Onun fikrincə, bu sözlər dil qaydalarına uyğun olaraq yaranmış düzəltmə sözlərdir və daha çox inzi-bati, terminoloji xarakter daşıyır.

Beləliklə, “azəri” məsələsi bir sözün müzakirəsi deyil, etnik kimlik, tarixi yaddaş, dilçilik və siyasi yanaşmaların kəsişdiyi həssas bir mövzudur. Fərqli baxışlar olsa da, ortaq məqam ondan ibarətdir ki, bu anlayışın izahı həm tarixi mənbələr, həm dilçilik qaydaları, həm də milli kimlik kontekstində dəyərləndirilməlidir. Mübahisələr isə göstərir ki, terminlər bəzən söz olmaqdan çıxaraq, kimlik məsələsinə çevrilir.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Xəlilə GƏRAY

Süni intellekti “həbsxanaya salmaq” zamanı

Tərəqqi ilə təhlükə arasındakı incə xətt və ya süni intellektin tətbiqinin qanuni çərçivəyə salınmasının vaxtı deyilmi?

Son illər süni intellekt həyatımızın demək olar ki, bütün sahələrinə sürətlə nüfuz edib. Axtarış sistemlərindən tutmuş tibbi diaqnostikaya, mediadan hərbi texnologiyalara qədər geniş istifadə olunan bu texnologiya bəşəriyyət üçün böyük imkanlar açır. Lakin paralel olaraq süni intellektin yaratdığı təhlükələr və risklər də getdikcə daha aydın görünməyə başlayır.

Ən ciddi problemlərdən biri şəxsi məlumatların təhlükəsizliyidir. Süni intellekt sistemləri böyük həcmdə məlumat toplayaraq emal edir. Bu məlumatların kimlərin əlində cəmləşdiyi və necə istifadə olunduğu isə çox vaxt şəffaf olmur. Nəticədə vətəndaşların izlənməsi, məxfiliyin pozulması və kiberhücum riskləri artmaqdadır.

Süni intellekt eyni zamanda dezinformasiyanın yayılmasını asanlaşdırır. Deepfake texnologiyaları vasitəsilə realdan seçilməsi çətin olan saxta videolar, səs yazıları və xəbərlər hazırlanır. Bu cür alətlər ictimai rəyə təsir göstərmək, siyasi manipulyasiya

aparmaq və cəmiyyətdə qarşılıqlı yaratmaq üçün təhlükəli vasitəyə çevrilə bilər.

Etik və hüquqi aspektlər də açıq qalır. Süni intellektin verdiyi qərarlara görə məsuliyyətin kimə aid olması sual altındadır. Alqoritmlər bəzən qərəzli məlumatlar əsasında işləyərək ayrı-seçkiliyə yol verə bilər. İnsan faktorunun zəifləməsi isə qərarların daha mexaniki və bəzən ədalət-

siz olmasına səbəb olur.

Bu texnologiyanın insan psixologiyasına təsiri də az əhəmiyyət daşımır. İnsanlar getdikcə düşünmə, analiz və yaradıcılıq proseslərini maşınlara həvalə edir. Bu isə uzunmüddətli perspektivdə intellektual passivliyə və texnoloji asılılığa gətirib çıxara bilər.

Son dövrlər süni intellekt insanların şəxsi həyatını və

mənəviyyatını terror etməkdə daha da dərinə gedir. Bu, açıq şəkildə müşahidə edilir. Sözügedən platformada tam özbaşınalıq üzündən proseslər kriminal xarakter alır. Süni intellektin yaratdığı imkanlardan sui-istifadə edərək insanların şəxsi həyatına təcavüz edirlər, cürbəcür həqiqətlə uyğun olmayan səhnələr quraşdırırlar, çıxışlar edirlər və s. Bu da cəmiyyətdə qarşı-

lıqlı etimadlı pozur, vətəndaşlar arasında intiriqanın yaranmasına səbəb olur. İnformasiyaların manipulyasiyasına süni intellekt olduqca geniş imkan verir.

Maraqlıdır, bu, nə vaxta qədər belə olar? Süni intellektin tətbiqinin qanuni çərçivəyə salınmasının vaxtı deyilmi?

Sözügedən məsələni Baki-xeber.com-a şərh edən **media eksperti Yadigar Məmmədlinin** fikrincə, süni intellektin insanların şəxsi həyatına, mənəviyyatına mənfi təsir etdiyi barədə səslənən fikirlərin əsası var: “Texnikanın inkişafı bu kimi fəsadları da bərabərində gətirir. Məsələn, internet, sosial şəbəkələr yayılanda bu kimi neqativ hallar özünü göstərirdi. Biz görürük ki, süni intellektin timsalında da bənzər halları müşahidə edirik. Ümumən, süni intellektin mütərəqqi tərəfləri də var. Süni intellekt bir sıra məsələləri sadələşdirir, insanlara kömək edir. Məsələnin mənfi tərəfi odur ki, bir sıra insanlar süni intellektdən sui-istifadə edir. Bu da gözlənilən idi. Ona görə ki, digər mütərəqqi sahələrdə də bənzər hallar yaşanır. İnzi-bati vasitələrlə belə neqa-

tiv halların qarşısını almaq çətin məsələdir. Çünki bu, elə bir platformadır ki, həminin buna çıxışı var. Məsələn, illər əvvəl bir sıra ölkələr Instagram platformasına qadağa qoymağa çalışdı, amma bu, ciddi effekt vermədi. Ancaq bu, o demək deyil ki, süni intellektlə bağlı qanunvericilik tənzimləməsi olmamalıdır. Bu sahədə insanların şəxsi həyatına və digər məsələlərə kobud müdaxilə olarsa, o zaman hüquq-mühafizə orqanlarına müraciət qanunda öz əksini tapmalıdır. İnsanların şəxsi və iş fəaliyyətinə kobud müdaxilə olunarkən çox ciddi ölçü götürülməlidir. Məsələn, əvvəllər sosial şəbəkələrdə istənilən şəxs kiməsə qarşı təhqirəmə fikirlər səsləndirirdi, amma buna görə məsuliyyət daşımırdı. İndi artıq belə deyil və bununla bağlı müvafiq qanunlar qəbul olunub. Hesab edirəm ki, həmin qanun süni intellektə də tətbiq edilə bilər. Elə etmək lazımdır ki, insanların qanundan çəkinib bundan kiminsə şəxsi həyatına kobud müdaxilə etməsinlər. Böhtan və qanuna zidd hərəkətlər mütləq öz cavabını almalıdır.”

□ “Yeni Müsavat”

MUSAVAT

Son səhifə

N 5 (8854) 4 fevral 2026

Mütəxəssis təkrar qaynadılan sudan istifadənin zərərindən danışdı

“Suyun təkrar qaynadılması onu oksigendən və faydalı metallardan məhrum edir”. Oxu.Az Rusiya mətbuatına istinadən xəbər verir ki, bu fikirləri həkim Denis Prokofyev səsləndirib. Rusiyalı mütəxəssis bildirib ki, suyun dəfələrlə qaynadılması sağlamlıq üçün risk yarada və böyrək problemləri, eləcə də metabolik pozğunluqlara səbəb ola bilər. Onun sözlərinə görə, suyun qaynadılması mikrobların və bakteriyaların məhv edilməsi, yeni sterilizasiya və dezinfeksiya üçün effektiv üsuldur. Lakin bu prosesin dəfələrlə təkrarlanması ağır metalların və duzların konsentrasiyasını artırır, nəticədə çöküntülər əmələ gəlir.

Həkim qeyd edib ki, şəhər mühitində sudakı xlorun təsiri kanserogen maddələrin yaranması riskini artırır. Müntəzəm olaraq dəfələrlə qaynadılmış sudan və ya yüksək əhəng tərkibli çaydanlardan istifadə böyrəklərə mənfi təsir göstərə və hətta böyrək çatışmazlığına yol açır. Bundan əlavə, metabolik pozğunluqlarla bağlı əlavə risklər də mövcuddur. Suyun dəfələrlə qaynadılması onu oksigendən və faydalı metallardan məhrum edir, nəticədə su “ölü” hala düşür və orqanizm üçün yarsız olur. Prokofyevin sözlərinə görə, belə su uzun müddət çaydanda və ya qrafində saxlanılsa, bakteriyaların çoxalması üçün əlverişli mühit yarana bilər.

Tarixdə ilk dəfə evtanaziyalı donordan üz köçürüldü

İspaniyada pasiyent evtanaziya tətbiq edilmiş donordan alınan üz transplantasiyası sayəsində yeni simaya qovuşub. Oxu.Az bu barədə “Euronews” telekanalına istinadən xəbər verir. Məlumatla görə, Barselonada yerləşən Val-d'Ebron Universitet Klinikası tarixdə ilk dəfə olaraq evtanaziya tətbiq edilmiş şəxsə alınmış üzün transplantasiyasını uğurla həyata keçirib. Təxminən yüz mütəxəssisdən ibarət tibbi komanda tərəfindən icra edilən bu prosedur dünya təbabətində mühüm mərhələ kimi qiymətləndirilir. Əməliyyat müəkkəb transplantasiya və rekonstruktiv cərrahiyyə sahəsində yeni imkanlar açır.

Rusiyalı qadında baş ölçüsünə çatan zob əmələ gəlib

Rusiyanın Tatarıstan Respublikasından olan pənsiyaçı qadında 40 il ərzində qalxanabənzer vəzi şisi baş ölçüsünə çatan qədər böyüyüb. Qadın ağır astmadan əziyyət çəkdiyi üçün uzun illər əməliyyata razılıq verməyib. Şiş nəfəs borusunu sıxaraq onun həyatı üçün ciddi təhlükə yaradırdı. Hətta cüzi fiziki gərginlik belə boğulmaya səbəb olardı. Zob kritik ölçülərə çatdıqdan sonra yalnız rayon terapevtinin uzunmüddətli təkidlərindən sonra pasiyent cərrahi müdaxiləyə razılıq verib.

Əməliyyat Tatarıstanın Respublika Klinik Xəstəxanasının cərrahları tərəfindən həyata keçirilib. Qalxanabənzer vəzin ölçüləri 13,98 sm və 16,98 sm olan payları çıxarılıb. Təxminən üç saat davam edən əməliyyat minimal kəsiklə aparılıb. Bir neçə gün sonra qadın evə buraxılıb, həkimlər əməliyyatdan sonra bərpa prosesinin uğurla keçdiyini bildiriblər.

Mütəxəssislərin fikrincə, bu hadisə rekonstruktiv cərrahiyyə və kompleks transplantasiya sahəsində beynəlxalq əhəmiyyətə malik mühüm tibbi nailiyyətdir. Transplantasiya infeksiya nəticəsində üz toxumalarında ağır nekroz yaranmış pasiyentə tətbiq olunub. Bu vəziyyət onun nəfəs alma, qidalanma və danışmaq kimi əsas həyat funksiyalarına ciddi təsir göstərər. Aparılan əməliyyat üzün qismən bərpasına və pasiyentin funksional reabilitasiyasına başlanmasına imkan yaradıb.

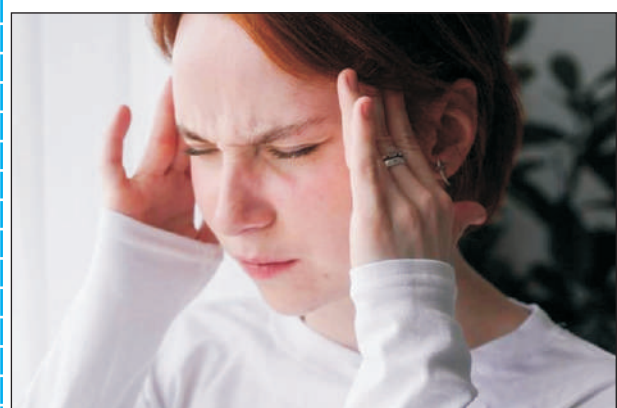
Şimali Koreya öz romunun istehsalına başlayıb

Koreya Xalq Demokratik Respublikası (KXDR) öz romunun istehsalına başlayıb. Oxu.Az TASS-a istinadən xəbər verir ki, etiketində qızıl hərflərlə “Rom” yazısı olan 40 dərəcəli spirtli içki paytaxt mağazalarında satışa çıxarılıb. Məhsul sertifikatlıdır və Pxenyanın Çoncin rayonundakı bir fabrikdə istehsal olunur. Şəkər əsas xammal kimi göstərilir, lakin mənşəyi qeyd olunmur. 175 ml-lik bir şüşənin qiyməti 1 dollardır.

Bunları bilirsinizmi?

- * Dünyamızın işıq mənbəyi olan Günəşin təxminən 7 milyard il ömrü var.
- * Kiçik zəlzələlər böyük zəlzələlərin baş vermə şansını azaldır.
- * Motorlu vasitələr dəqiqədə 2 insanı öldürür.
- * Sənayeləşmiş ölkələrdə insanlar gündəlik istifadə etdikləri ərzaq və qida məhsullarının tərkibində, təxminən 6-7 kq-a qədər həmin ərzaqların tərkibinə aid olmayan və sonradan əlavə edilmiş müxtəlif adda orqanizm üçün zərərli olan qarışıq maddələr yeyir.
- * Sən dörd sətir oxuduqda dünyada 40 insan və 700 milyon qarışqa doğulmaqda, 30 insan və 500 milyon qarışqa ölür.
- * Zəkali insanların yuxusuzluq problemləri var.
- * Hər gün dünya əhalisinin yeddidə biri, yəni 800 milyon insan ac qalır.
- * İngiltərədə bir qadının orta hesabla 19 cüt ayaqqabısı var. Bunların 7 dənəsini istifadə edir.
- * Qadınlar ömürlərinin 1 ilini nə geyəcəklərini düşünərək keçirirlər.
- * Hazırda gözlərinizi yumun və 5-ə qədər sayın. Gözlərinizi açarkən, 1300 insan həyatda olmayacaq.

Alimlər şizofreniyada eşitmə hallüsinasiyalarının səbəbini izah etdi

Avstraliyalı alimlərin yeni araşdırması göstərir ki, şizofreniyadakı səsler beynin öz daxili səsini tanıma qabiliyyətindəki pozuntularla əlaqəli ola bilər və bu barədə ən açıq dəlillər təqdim olunub. Bildirilir ki, beyində daxili düşüncələr səhvən xarici səs kimi qəbul edilə bilər. Oxu.Az xəbər verir ki, bu barədə “Science Daily” nəşri məlumat yayıb.

Tədqiqat şizofreniyanın bioloji markerlərini müəyyən etmək üçün mümkün bir yolu ortaya qoyur. Bu, xüsusilə vacibdir, çünki hazırda bu vəziyyəti qəti şəkildə müəyyən edə biləcək qan testləri, beyin müayinələri və ya biomarkerlər yoxdur. Alimlər izah ediblər ki, daxili nitq düşüncələr, hərəkətlər və planlar haqqında şərh verən başdakı bir səsdir.

Elm adamlarının fikrincə, bir çox insan bu daxili dialoqu müntəzəm olaraq yaşayır və çox vaxt bunun fərqi belə olmur: “Tədqiqatımız göstərir ki, danışarkən hətta zehni olaraq belə beynin xarici dünyadan gələn səsləri emal edən hissəsi daha az aktivləşir. Bu, beynin öz səsinin proqnozlaşdırılması səbəbindən baş verir. Lakin səsləri eşidən insanlar üçün bu proqnoz işləmir və beyin sanki səs başqasından gəlmiş kimi reaksiya verir”, - deyər tədqiqatçılardan biri bildirib.

Alimlər vurğulayıblar ki, bu nəticələr şizofreniyada eşitmə hallüsinasiyalarının daxili səsi xarici kimi qəbul etmədən yarana biləcəyini təsdiqləyir. Elektroensefaloqrafiya vasitəsilə elm adamları müəyyən ediblər ki, normal insanlarda beyin daxili nitqə eyni şəkildə reaksiya verir, lakin səsləri eşidən insanlarda daxili səsi xarici kimi qəbul edərək yüksək aktivlik nümayiş etdirir.

Tədqiqat zamanı məlum olub ki, beyin xarici səslərlə uyğunlaşan daxili nitqə daha güclü reaksiya verir. Bu isə hallüsinasiyaları olan insanlarda beynin proqnozlaşdırma mexanizminin pozula biləcəyini göstərir. Nəticələr göstərib ki, şizofreniyalı insanlar fikirlərini xarici səslər kimi qəbul edə bilirlər. Alimlər hesab edirlər ki, bu metod psixozun inkişafını proqnozlaşdırmağa kömək edə və daha erkən müalicəyə imkan yarada bilər.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

“Yeni Musavat”ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, “Son dakika” MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Lisenzia N: B 114
SAYI: 1.500